

บ้านใหม่ของเรา ตึกสำนักหอสมุด (เดิม) ชั้น 2

5 คำถาม กับหोजดหมายเหตุธรรมศาสตร์

1. หोजดหมายเหตุ...อยู่ที่ไหน?

“อยู่ที่ไหนนะ หोजดหมายเหตุ... มีด้วยหรือ?”

เมื่อหลายปีก่อนเมื่อโครงการหोजดหมายเหตุริเริ่มขึ้นใหม่ๆ นอกจากคำถามว่า “อะไร” คือหोजดหมายเหตุ และทำไมจึงต้องก่อตั้งขึ้นแล้ว คำถามที่ตอบยากไม่แพ้กันอีกคำถามหนึ่งคือเจ้าโครงการที่ว่านี้อยู่ที่ไหนกัน ไม่เคยเห็นหน้าค่าตาเลย

เมื่อก่อตั้งใหม่ๆ โครงการหोजดหมายเหตุอาศัยแบงก์บ้นเนื้อที่จากห้องฝึกฟังภาษา (Sound Lab)

(อ่านต่อหน้า 2)

จุ ล ส า ร

หोजดหมายเหตุ ธรรมศาสตร์

ฉบับที่ 2 ธันวาคม 2540 - มีนาคม 2541

1 5 คำถามกับหोजดหมายเหตุ

6 หोजดหมายเหตุกับการสร้างสังคมแห่งความรู้
อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

13 ย่ำเท้าบางกอก :
ย้อนรอยอดีตแห่งแผ่นดิน
แสงหล้า ส่องธรรม

18 เจาะใจนักหोजดหมายเหตุอาชีพ :
ขนิษฐา วงษ์พานิช
นุชจรี ใจแก้ว

23 ดุรูป-ทายเรื่อง

24 ตลาดนัดความรู้

โอ่งมอญรัฐธรรมนุญ 2478

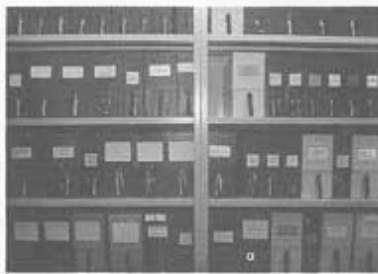
โอ่งมอญเป็นโอ่งน้ำที่ใช้ทั่วไปในภาคกลางของประเทศไทยในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ถึงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อโอ่งราชบุริเข้ามาโอ่งมอญก็เริ่มหายไป

โอ่งมอญใบนี้มาจากบ้านคหบดีแถวบางยี่ขัน มีลักษณะพิเศษคือมีลายสลักรูปพานรัฐธรรมนูญและจารึกปี พ.ศ.2478 ซึ่งหมายถึงปีที่ปั้นโอ่งใบนี้ขึ้น ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 อันสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของรัฐบาลในสมัยนั้นที่จะสถาปนาระบอบรัฐธรรมนูญขึ้นในสังคมไทยหोजดหมายเหตุได้รับบริจาคโอ่งมอญอายุ 62 ปี ใบนี้เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2540

ของสำนักหอสมุด ซึ่งตั้งอยู่บนชั้นที่ 3 ของอาคารโรงอาหารเดิม เมื่อตึกโรงอาหารถูกรื้อ โครงการหอจดหมายเหตุ ย้ายมาอยู่ที่ชั้น U2 ของตึก 60 ปี ห้องใหม่เอี่ยมโอโถง แต่ก็ยังไม่มีพื้นที่เพียงพอที่จะเก็บกล่องเอกสารจดหมายเหตุนับร้อยๆ กล่อง จึงยังต้องฝากไว้ที่ห้องเก็บของในบริเวณหอประชุมใหญ่ บางส่วนกระจัดกระจายอยู่ตามห้องเล็กห้องน้อยในสำนักหอสมุดใหม่

จนกระทั่งวันที่ 24 กันยายน 2540 ตึกสำนักหอสมุดเดิมชั้น 2 ปีกด้านตึกรัฐศาสตร์ปรับปรุงเสร็จเรียบร้อย โครงการหอจดหมายเหตุฯ จึงได้ย้ายมาอยู่ “บ้านใหม่” นับเป็นครั้งแรกที่หอจดหมายเหตุ

ประวัติศาสตร์ในกล่องสีเหลี่ยม

มีที่ทำการเป็นของตัวเอง 8 ปีให้หลังจากที่ได้รับอนุมัติโครงการเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2534

เดินมาถึงตึก “รัตสาด” แล้ว จะไม่แวะเยี่ยมโครงการหอจดหมายเหตุน้อยหรือวเดินเลียวชั้นบันไดตึกหอสมุดกลางเดิม ผ่านงานประชุม งานสารบรรณ แล้วผลึก

ประตูกระจกเข้าไป จะเห็น “โองรัฐธรรมนุญ” ใบเขียนวางอยู่บนขวาคสุด เป็นโองมอญ บันด้วยดินสีแดง สลักลายพานรัฐธรรมนุญ และปีที่บันคือ พ.ศ. 2478

ถ้ายังไม่เห็นโองใบนี้... แสดงว่ายังไม่มาถึงหอจดหมายเหตุ

หรือจะมาหอจดหมายเหตุ เพียงเพื่อดูโองใบนี้ก็ได้มีติดตักอันใดเลย

พื้นที่ด้านหน้ากันไว้ตั้งโต๊ะรับแขกผู้มาเยือน มาค้นคว้าหาเอกสาร โดยจะต้องติดต่อผ่านเจ้าหน้าที่หลังเคาเตอร์เล็กๆ ที่ช่วยกันบริเวณให้เป็นสัดส่วนการทำงานของเจ้าหน้าที่ไปด้วยในตัว ด้านในสุดของห้องทำงานเจาะเป็นประตูทางเข้าทะลุไปยังห้องเก็บเอกสารและวัสดุจดหมายเหตุ ซึ่งจัดเรียงไว้เป็นระเบียบตามลำดับหมายเลขบนชั้น ส่วนตู้เก็บหนังสือ ตำราเรียนต่างๆ แผนที่ รูปภาพ กระดุม เข็มขัด โล่ นาฬิกา ฯลฯ ที่รับบริจาคมาจากศิษย์เก่าและผู้มีอุปการคุณ ตั้งเรียงรายอยู่โดยรอบ

2. (หอ) จดหมายเหตุ...คืออะไร ?

คำจำกัดความในตำราที่ค้นมาได้ อธิบายว่า จดหมายเหตุทั่วไป คือ “วัสดุที่ให้ข่าวสารโดยไม่จำกัดรูปร่าง” ไม่ว่าจะ เป็นรายงานการประชุม ใบเสร็จรับเงิน หัวเข็มขัด รูปภาพ ฯลฯ ซึ่งผลิตขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ บริษัทธุรกิจ หรือเอกชนก็ตาม ในกรณีที่เป็นเอกสารของทางราชการ เมื่ออายุครบเบญจเพส คือ 25 ปี ให้ถือว่า “สิ้นกระแสการใช้งาน” แล้วจะต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมาคัดเลือกเอกสารที่มีคุณค่าถาวรส่งมอบให้หอจดหมายเหตุเก็บรักษาไว้ต่อไป ส่วนที่

เหลือก็ทำลายทิ้งได้

ส่วนจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย มีความหมายในด้านรูปแบบและเนื้อหาไม่ต่างจากจดหมายเหตุทั่วไปนัก กล่าวคือ เป็นวัสดุที่ให้ข่าวสารโดยไม่จำกัดรูปร่างที่ผลิตขึ้นจากการปฏิบัติงานของหน่วยงานในมหาวิทยาลัย ในกรณีของหอจดหมายเหตุ

ห้องเก็บเอกสารและวัสดุจดหมายเหตุ

เหตุธรรมศาสตร์ได้แบ่งประเภทของจดหมายเหตุออกเป็น 3 ประเภท ตามหน่วยงานที่ผลิตดังนี้คือ

จดหมายเหตุส่วนราชการ ได้แก่ มติที่ประชุม บันทึกโต้ตอบของผู้บริหารมหาวิทยาลัยทุกระดับ พระราชบัญญัติ คำสั่ง ทะเบียนประวัตินักศึกษาและข้าราชการของมหาวิทยาลัย พิธีพระราชทานปริญญาบัตร ใบปลิว ใบปิด แดงการณ วารสาร, จุลสาร, ภาคนิพนธ์, วิทยานิพนธ์ ฯลฯ

นอกจากนี้แล้วยังมี จดหมายเหตุส่วนบุคคล ซึ่งเป็นเอกสารและวัสดุรูปแบบต่างๆ ที่เป็นของส่วนตัวของอาจารย์ เจ้าหน้าที่ และศิษย์เก่ารุ่นต่างๆ อาทิ ตำราสอน สมุดจดบันทึกคำบรรยาย เลือ่เขียนรหรือรวางวัล เข็มขัด กระดุม ฯลฯ

แต่สิ่งที่ถือว่าเป็น “ไฮไลต์” ของหอจดหมายเหตุแห่งนี้ ซึ่งทำให้หอ

จดหมายเหตุธรรมศาสตร์แตกต่างจาก
 หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยอื่นๆ หรือ
 หอจดหมายเหตุทั่วไปก็คือ การได้มีโอกาส
 เก็บรักษาเอกสารการเมืองไทยในยุคสมัย
 ต่างๆ ที่ธรรมศาสตร์มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย
 อาทิ ช่วงก่อตั้งมหาวิทยาลัย 2476-2477
 ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วง 14 ตุลาคม
 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519 และพฤษภาคม
 2535 เป็นต้น

3. หอจดหมายเหตุ...ทำอะไร?

ตอบสั้นๆง่ายๆ คือ ทำหน้าที่เป็นทั้ง
 "พิพิธภัณฑ์และศูนย์ข้อมูลที่ว่าด้วยเรื่อง
 ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ
 ประวัติศาสตร์สังคมไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2477
 เป็นต้นมา" เพื่อที่จะปฏิบัติการกิจดังกล่าว
 ได้อย่างสมบูรณ์ หอจดหมายเหตุจึงต้อง
 เริ่มทำตั้งแต่งานพื้นฐาน คือ การจัดหา
 เอกสารของมหาวิทยาลัย ซึ่งถือเป็นหน้าที่
 หลักของงานจดหมายเหตุ เป็นงานขั้น
 ตอนสุดท้ายของกระบวนการพิจารณา
 คุณค่าเอกสารของมหาวิทยาลัย ตาม
 ระเบียบราชการตั้งที่ได้กล่าวแล้ว ขณะนี้มี
 เอกสารที่มีอายุเกิน 25 ปี กระจัดกระจาย
 อยู่ตามหน่วยงานต่างๆ ในมหาวิทยาลัย
 เป็นอันมาก หอจดหมายเหตุจะต้อง
 ดำเนินการจัดหารวบรวมเอกสารเหล่านี้มา
 เก็บรักษาไว้อย่างเป็นระบบก่อนที่จะเอกสาร
 จะถูกทำลายเสียหายไป โดยมีได้ตั้งใจหรือ
 รู้เท่าไม่ถึงการณ์ อนึ่ง นอกจากเอกสาร
 ราชการแล้วก็ยังต้องเสาะแสวงหาเอกสาร
 ส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย
 ในกรณีที่เป็นบุคคลสำคัญ และมีเอกสาร
 ปริมาณมากพอ ก็อาจดำเนินการจัดตั้ง
 เป็นห้องอนุสรณ์สถาน (memorial rooms)
 เช่นเดียวกับห้องอนุสรณ์สถานปรีดีพนมยงค์
 และห้องอนุสรณ์ 72 ปี อาจารย์ป๋วย
 อึ้งภากรณ์ ต่อไป

เมื่อหาเอกสารมาได้แล้ว ขั้นตอนก็คือ

ดร.ปรีดี และพระยาพหลฯ แต่งกายชุดชาวนา

การวิเคราะห์ จัดระบบ และอนุรักษ์ตาม
 หลักวิชาการจดหมายเหตุ นั่นคือ จะต้อง
 จัดเก็บตามแหล่งที่มา จัดลำดับตามหมวด
 เรื่องและเวลา ซ่อมแซมอนุรักษ์ เอกสาร
 เก่าตามหลักวิชาทางวิทยาศาสตร์ ทำ
 ทะเบียน ตระชนีและคำไข ช่วยค้นเรื่อง
 แต่...หอจดหมายเหตุจะเป็นหน่วยงานที่มี
 ชีวิตชีวาได้อย่างไร หากไม่มีผู้แวะเข้ามา
 ค้นหาเอกสาร งานสำคัญของเรายัง
 ประการหนึ่งก็คือ การให้บริการและการ
 เผยแพร่ ช่วยตอบคำถาม ช่วยค้น ช่วยหา

ตาลคู่หน้าตึกโดม

ทำจุลสาร จดหมายข่าว หลากรูปแบบ
 หลายวาระออกมาแจกจ่าย รวมทั้งคอย
 ดูแลประสานงานเรื่องการพิพิธภัณฑ์ของ
 มหาวิทยาลัย การจัดเก็บและอนุรักษ์
 เอกสารโสตทัศนจดหมายเหตุ อันได้แก่
 ภาพถ่าย ภาพเขียน ฟิล์ม ฟิล์มภาพยนตร์
 เทปบันทึกเสียง วิดิทัศน์ ไมโครฟิล์ม
 แผ่นดิสก์ ฯลฯ ไว้ให้ทั้งคนรุ่นนี้และรุ่นหน้า
 ได้มีโอกาสใช้สอย

4. หอจดหมายเหตุ... ให้บริการอะไรบ้าง? (ในขณะนี้)

...อาทร อุตส่าห์ และชติยา มหาสินธ์
 นักศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะวารสารศาสตร์ฯ
 เอกสิ่งพิมพ์กำลังขะมักเขม้นหาข้อมูลเขียน
 สารคดีเรื่อง "ต้นไม้ในธรรมศาสตร์" เธอ
 ทั้งสองแวะมาขอชมภาพงามแห่งความหลัง
 สมัยชาวธรรมศาสตร์ยังร่มครึ้มด้วยเงา
 ใบไม้ใบหญ้าก่อนจะแปลงโฉมเป็นป่า
 คอนกรีตเมื่อไม่ช้าไม่นานมานี้

...คุณวีรวัฒน์ อินทรพร จากมูลนิธิ
 เด็กแจ้งความจำนงขอเยี่ยมชมภาพท่านผู้

ประสานงานเพื่อประกอบการจัดทำหนังสือครบรอบชาติกาล 100 ปี ปรีดี พนมยงค์

... คุณทสุรุโยะ ฟุโนทสึ นักศึกษาปริญญาเอกจากประเทศญี่ปุ่น ขออนุญาตเป็นกรณีพิเศษขอพลิกดูหนังสือ "ข้าและหลักสูตร" ของศูนย์กลางนักเรียนแห่งประเทศไทย และ "ศึก" หนังสืออนุสรณ์ประจำปี 2517 ของคณะกรรมการนักเรียนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย จากคอลเลคชั่น 14 ตุลาที่แสนหวงแหน

...ล่าสุดนี้ งานประชุมสำนักงานอธิการบดีมาขอค้นเอกสารเรื่อง "มหาวิทยาลัยอิสระ"

คุณดาวเรือง แนวทอง และคุณนงนุช หอมประสิทธิ์ กำลังหลักของโครงการ หอจดหมายเหตุ ทำงานอยู่เจียบๆ ในท่ามกลางวันเวลาอันวุ่นวายและกองเอกสารที่หลากหลาย แต่เธอทั้งสองก็พร้อมที่จะตอบคำถามของคุณด้วยรอยยิ้มเสมอ ✓ "เอกสารที่พร้อมจะให้บริการตอนนี้ได้ มี 3 กลุ่มใหญ่ๆ ด้วยกันค่ะ คือ หนึ่งรูปภาพชุดอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ชุดเสรีไทย และชุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่ยุคก่อตั้งมหาวิทยาลัยเป็นต้นมา เรามีฟิล์มพร้อมที่จะให้บริการอัดขยายภาพให้ โดยคิดราคาตามขนาดของภาพ บวกค่าบริการอีกนิดหน่อยเท่านั้นค่ะ"

✓ ส่วนกลุ่มที่สอง คือ เอกสารจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยตั้งแต่ พ.ศ.2480-2538 จำนวนประมาณ 2,000 เรื่อง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. เอกสารอธิการบดี รองอธิการบดี (2518-2538)
2. เอกสารกองกลาง ซึ่งประกอบด้วยเอกสารภายในของกองกลางเอง และที่

เกี่ยวข้องกับส่วนราชการอื่นๆ โดยจัดเก็บตามชื่อเรื่อง ซึ่งก็คือ ชื่อหน่วยงานและลักษณะงาน อาทิ โครงการจัดตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์ พิธีพระราชทานปริญญาบัตร และแผนพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นต้น

✓ "กลุ่มที่ 3 ที่เพิ่งจัดหมวดหมู่เสร็จ สดๆ ร้อนๆ เมื่อไม่กี่วันมานี้เอง คือ เอกสารส่วนบุคคล ของ ดร.ชาณุวิทย์ เกษตรศิริ จำนวนประมาณ 800 เรื่อง ตั้งแต่ พ.ศ. 2506-2539 ค่ะ" คุณดาวเรืองเล่าต่อว่า โดยลักษณะและเนื้อหาแล้ว เอกสารชุดนี้ถือเป็นเอกสาร "ส่วนตัว" ของ ดร.ชาณุวิทย์ เกษตรศิริ อดี้อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นนักศึกษาปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ หลังจากนั้นได้ไปศึกษาต่อในระดับปริญญาโทและเอกที่ออกซิเดนทัล คอลเลจ และมหาวิทยาลัยคอร์เนล ตามลำดับ ในยุคสมัยที่การต่อต้านสงครามเวียดนามแพร่ระบาดไปทั่วสถาบันอุดมศึกษาในสหรัฐฯ เมื่อสำเร็จการศึกษา ดร.ชาณุวิทย์ได้กลับมาปฏิบัติราชการในฐานะอาจารย์และผู้บริหารมหาวิทยาลัยหลายสมัย เอกสารการปฏิบัติงานของท่านตลอดจนผลงานเขียน ทั้งในด้านวิชาการ หลักสูตรสารคดี งานแปล บทความ ในหนังสือพิมพ์ วารสาร ตลอดจนกระทู้บัตรรอยพรสมุดบันทึก จดหมายส่วนตัว รายงานส่งอาจารย์สมัยเรียนปริญญาตรีและข่าวตัดจากหน้าหนังสือพิมพ์ เช่น เรื่องสปอร์ตคอมเพล็กซ์ และ พฤษภามหาโต ได้รับการจัดเก็บตามหลักวิชาการจดหมายเหตุเรียบร้อยแล้ว มีบัญชีให้สืบค้นหาหัวข้อที่สนใจได้ด้วยตนเอง

✓ "เอกสารที่ถูกถามถึงเยอะเหลือเกินอีกชุดหนึ่งก็คือ ตำราเรียนในยุคแรกที่ก่อตั้ง มธก. ซึ่ง ศ.วิจิตร ลุกลิตานนท์ มอบให้จำนวนประมาณ 500 เล่ม ซึ่งหาที่ไหนไม่ได้อีกแล้วนะค่ะ กับคอลเลคชั่นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนักศึกษา 14 ตุลา 6 ตุลา และพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ซึ่งมีทั้งหนังสือ วารสาร จุลสาร แดงการณั๋มไบปลิว บทวิทยุ คำให้การในศาล รวมทั้งสิ้นประมาณ 3251 รายการด้วยกัน ไม่ใช่ไม่น้อยเลยนะค่ะ แต่เรายังไม่มีงบประมาณจัดเก็บในส่วนนี้เลยนะค่ะ เลยยังเปิดให้บริการไม่ได้"

คุณดาวเรืองทิ้งท้ายอย่างเสียดายนิดๆ ขวนให้เราติดหนักอยู่ในใจว่าจะช่วยกันระดมทางสนับสนุนการจัดเก็บเอกสารส่วนนี้มาจากที่ใดได้บ้าง เมื่อทำเสร็จแล้วจะได้มีโอกาสมาขอดูหน้า "ประวัติศาสตร์ที่ขาดหาย" กันให้เต็มๆ ตากันเสียที

5. หอจดหมายเหตุ...รอบปีที่ผ่านเลย

หอจดหมายเหตุ เป็นโครงการพิเศษสังกัดสำนักงานอธิการบดี ซึ่งได้รับงบประมาณจากมหาวิทยาลัย ในหมวดเงินอุดหนุนโครงการหอประวัติ และหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์และนับตั้งแต่ปี 2541 เป็นต้นมา ได้รับงบหลังจากแผนอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมจำนวนหนึ่งด้วย

แม้จะมีความจำกัดทั้งในด้าน

งบประมาณ บุคลากรและสถานที่ แต่ในรอบปีที่ผ่านมา หอจดหมายเหตุก็ได้ดำเนินกิจกรรมหลายประการที่ต่อเนื่องและริเริ่มขึ้นใหม่ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อาทิ

การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3 เรื่อง ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 16-17 มกราคม 2540

การจัดเก็บเอกสารมหาวิทยาลัย ซึ่งประกอบด้วย เอกสารผู้บริหาร (2518-2538) และเอกสารกองกลาง (2509-2535) รวมทั้งเอกสารส่วนบุคคลของ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ซึ่งเปิดให้บริการแล้ว

การจัดเก็บรูปภาพชุดมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2495 ถึงปัจจุบัน ซึ่งคาดว่าจะแล้วเสร็จและให้บริการได้ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2541 เป็นต้นไป

การจัดทำ "สมุดภาพพระองค์ภา" เป็นสมุดภาพและข่าวตัดจากหน้าหนังสือพิมพ์ หรือที่เรียกกันว่า Scrab Book โดยคุณวนิดา จันทนทัศน์ เลขานุการโครงการเป็นกำลังสำคัญในการดำเนินการ

นอกจากนี้แล้ว โครงการหอจดหมายเหตุยังได้ร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในหลากหลายรูปแบบ อาทิ "เวทีอุษาคเนย์" รายการเสนาที่ครอบคลุมทั้งแง่มุมด้านประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ ศิลปะ สตรีศึกษา ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นที่

น่ายินดีว่า เทปบันทึกการเสนาแต่ละครั้งเป็นสื่อทัศนวัสดุของหอจดหมายเหตุที่มีผู้มาใช้บริการมากที่สุดรายการหนึ่ง

ในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ที่ผ่านมา นักศึกษา คณาจารย์และผู้สนใจหลายวัย นับร้อยชีวิต เลือกรองเท้าคู่ที่ใส่สบายที่สุด แวะมา "ย่ำเท้า ท่องเที่ยว สองฟากบางกอก" กับเรา

วันรุ่งขึ้น 14-15 กุมภาพันธ์ กรรมการและเจ้าหน้าที่หลายท่าน ร่วมด้วยช่วยกัน จัดทัศนศึกษา สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย เพื่อการหารายได้สมทบทุนการดำเนินงานของ

คุณกนต์ธีร์ สุขมงคล ศิษย์เก่าธรรมศาสตร์

หอจดหมายเหตุในยุคไอเอ็มเอฟ

โครงการสำคัญที่ริเริ่มเมื่อกลางปีก่อนและดำเนินต่อเนื่องมาด้วยดี คือ โครงการ "หอเกียรติยศ (Hall of Fame) ของชาวธรรมศาสตร์" คณะกรรมการฯ ได้คัดเลือกรายชื่อบุคคลผู้สมควรยกย่อง อาทิ ฯพณฯ ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ฯพณฯ กนต์ธีร์ สุขมงคล คุณสุวิทย์ เมตมขิต คุณทองใบ ทองเปาว์ คุณหญิง แรม (พรหมโมบล) บุญยประสพ ฯลฯ เพื่อทำหนังสือขอเอกสารส่วนบุคคลของท่านมาจัดเก็บไว้ตามหลักวิชาที่หอจดหมายเหตุ ซึ่งได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดี รวมทั้งเอกสาร

ส่วนตัวของคุณทัศนีย์ กำลังงาม อดีตผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่ที่เพิ่งล่วงลับและติดต่อขอรับเอกสารเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จากชมรมธรรมศาสตร์ 76 จังหวัดทั่วประเทศ

ท้ายที่สุดแล้ว สิ่งที่ต้องจัดไว้เป็น "จดหมายเหตุ" ของหอจดหมายเหตุในปีนี้ คือ การได้รับความสนับสนุนอย่างอบอุ่น ยิ่งจากศิษย์เก่าและผู้ที่มีความผูกพันกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มายาวนาน หลายรายการ อาทิ

ฯพณฯ ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ มอบ เทปวีดิทัศน์จำนวน 86 ม้วน

คุณอนุช อภาภิรม มอบหนังสือ พ็อคเก็ตบุ๊คส์ 20 กเล่ม จำนวนประมาณกว่า 1,000 เล่ม เป็นหนังสือที่ตีพิมพ์ในช่วงปี 2516-2519 และก่อนหน้านั้น

คุณฤดี เจริญชัย ผู้เขียนหนังสือ เรื่อง "หยดหนึ่งในกระแสดนตรี" มอบเอกสารส่วนตัวที่รวบรวมไว้ในระหว่าง ปี 2519-2522

คุณประสาร สิ้นสวัสดิ์ มอบเอกสาร ภาพถ่าย แถบบันทึกเสียง โบปเปลว โปสเตอร์ ป้ายผ้า สไลด์ ฯฯ อันเนื่องมาจากการจัดงานครบรอบ 20 ปี เหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ฯฯ

ความสนับสนุนในหลากหลายลักษณะอันน่าประทับใจนี้ ช่วย "เติมชีวิต" และแต้มสีสันให้กับหอจดหมายเหตุเล็กๆ แห่งหนึ่งที่กำลังก่อร่างสร้างตัว เพื่อทำความรู้จักกับความเป็นมาของตนเอง ในท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงอันเป็นนิรันดร์ และเป็นส่วนหนึ่งของการสั่งสมและสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ และสังคมโดยรวมสืบไป

หอดจดหมายเหตุ กัับการสร้างสังคมแห่งความรู้

อภิสัทธี เวชชาชีวะ

ผมติดตามงานของมหาวิทยาลัยและของอาจารย์ในหลายคณะซึ่งมีบทบาทอย่างสูง ไม่เฉพาะสังคมการเมือง แต่รวมถึงสังคมทั่วไป วันนี้อยินดียิ่งที่ได้มีโอกาสมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับเรื่องของการอนุรักษ์เอกสารจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัยในเมืองต้น อยากจะเรียนว่างานที่เข้าใจว่าท่านทั้งหลายที่อยู่ในที่นี้กำลังจะต้องทำต่อไปเป็นงานหนัก อยากให้กำลังใจเพราะถือว่ามีความสำคัญกับสถาบัน ถ้าเราสามารถทำให้งานในลักษณะนี้ให้เป็นที่ยอมรับแพร่หลาย จะถือว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อสังคมส่วนรวม ผมคงจะกล่าวในเมืองต้นในหลายต่อหลายเรื่องซึ่งอาจจะดูว่าไม่ได้เกี่ยวข้องกับงานตรงนี้โดยตรง แต่ว่าทั้งหมดที่จะได้พูดต่อไปนั้นเพื่อที่จะโยงกลับมาเป็นข้อคิดเห็นหรือปัจจัยที่น่าจะต้องมาทบทวนบางสิ่งบางอย่างในสังคมของเรา ซึ่งในที่สุดก็จะเกี่ยวข้องกับโครงการหรือการอนุรักษ์เอกสารจดหมายเหตุโดยผมเองอยากจะมีภาพกว้างเสียก่อนแล้วถึงมองแคบลงมาที่เกี่ยวข้องกับโครงการนี้โดยตรง

สิ่งที่ผมจะได้พูดต่อไปนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะผมมีโอกาสไปใช้ชีวิตในต่างประเทศเป็นเวลา 10 กว่าปี ผมไปต่างประเทศตั้งแต่อายุ 11 ปี จบประถม 6 ที่นี้แล้วไปเรียนอยู่ในต่างประเทศ

จนกระทั่งจบปริญญาตรีแล้วมีโอกาสกลับไปอีกครั้งหนึ่งเพื่อเรียนต่อปริญญาโทประมาณ 10 กว่าปีที่ใช้ชีวิตนั้นนะครับ และประมาณ 5 ปีที่ใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยในต่างประเทศด้วย มีประสบการณ์ทั้งในฐานะนักศึกษา ในฐานะผู้สอน คือเป็นอาจารย์ในช่วงที่เรียนปริญญาโท เพราะฉะนั้นการใช้ชีวิตตรงนั้นทำให้ได้มีประสบการณ์ได้ข้อคิดหลายอย่าง เมื่อมาเปรียบเทียบกับ การกลับมาใช้ในประเทศไทยแล้วก็ได้มีโอกาสมาใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยของไทย อยู่ปีกว่าๆจากนั้นก็เข้าสู่วงการเมือง ซึ่งตรงนั้นเองก็จะเชื่อมโยงกับอีกหลาย จุดที่เป็นข้อสังเกตหรือเป็นประสบการณ์ที่จะเปรียบเทียบกับ การใช้ชีวิตที่นั่นกับการกลับมาอยู่ในบ้านเมืองหรือสังคมของเรา

ประเด็นที่ผมอยากหยิบยกขึ้นมาสัก 2-3 จุดที่เกี่ยวกับการเปรียบเทียบประสบการณ์หรือการมองหรือการใช้ชีวิต หรือวัฒนธรรมหรือทัศนคติหรือวิถีชีวิตวิธีการทำงานหลายอย่างที่เป็นตัวเปรียบเทียบระหว่างสังคมของเรากับสังคมที่ผมมีโอกาสใช้ชีวิตอยู่

ประเด็นที่หนึ่งในอังกฤษซึ่งผมไปใช้ชีวิตอยู่นั้น เราเห็นได้ทันทีว่าเขาให้ความสำคัญกับเรื่องของประวัติศาสตร์ให้ความสำคัญกับสิ่งที่เรียกว่าวิวัฒนาการหรือกระบวนการพัฒนา ที่พูด

“ สังคมของเรามีข้อจำกัด
ในการเผชิญกับความจริง ”

“ผมไม่ตำหนิฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ในเรื่องของการให้ความ สำคัญกับข้อเท็จจริงน้อย เพราะผมเองก็ต้องยอมรับว่า การแสวงข้อเท็จจริงในสังคม ของเราก็ไม่ใช่เรื่องง่าย”

ตรงนี้เพราะว่าการไปใช้ชีวิตอยู่ที่นั่นไม่ว่าในฐานะอะไรก็ตามไปใช้ชีวิตที่นั่นแล้วมองไปรอบๆ แล้วมองข่าวสารหรือแลกเปลี่ยนสนทนากับคนที่นี่ สิ่งที่ทำานจะพบเห็นตลอดเวลาคือเขามีความตื่นตัวหรือตระหนักถึงความเป็นมาเป็นไปของสังคมของบ้านเมืองของเขา เรื่องราวของสถาบันต่างๆที่เขาเข้าไปเกี่ยวข้องที่เขาเข้าไปผูกพันซึ่งเราจะเห็นได้ตั้งแต่โครงสร้างบ้านเมืองในทางกายภาพที่เขาให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์อาคารสถาปัตยกรรมในแต่ละยุคแต่ละสมัย ทั้งๆที่ความจริงแล้วประเทศเหล่านั้นในยุคนั้นคงไม่ใช่เฉพาะประเทศอังกฤษประเทศเดียวแต่ว่าหลายประเทศในยุโรป เป็นประเทศที่มีความก้าวหน้ามีความทันสมัย แล้วก็ไม่ใช่ว่าเขาหยุดในการก่อสร้างอาคารสถานที่ใหม่ ไม่ใช่ อาคารใหม่ๆ ตึกสมัยใหม่ที่ออกแบบในลักษณะที่เป็นสมัยใหม่เขาก็ทำ แต่จะเห็นได้ว่าการออกแบบการจัดวางผังของการก่อสร้างและรูปแบบต่างๆ นั้นเขาจะทำให้เกิดความกลมกลืน ถ้าไม่กลมกลืนก็มีการแยกส่วนออกไปชัดเจน สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เล็กน้อยๆที่มันเป็นตัวสะท้อนในแง่ของความเคารพที่คนของเขาที่มีต่ออดีตต่อประวัติศาสตร์บ้านเมืองของเขาในทุกๆด้าน การอนุรักษ์ของเก่า ผมเองก็ไม่ใช่นคนที่มีความสนใจหรือว่าชอบในเรื่องของเก่าเป็นพิเศษ แต่ว่าเราไปสัมผัสไปอยู่ในบ้านเมืองของเขาแล้วเรารู้สึกได้ทันทีว่าเขาให้ความสำคัญและการให้ความสำคัญกับสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่เฉพาะในเรื่องกายภาพแม้กระทั่งเรื่องของการคิดและการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมต่างๆ เช่น วัฒนธรรมทางการเมือง สิ่งเหล่านี้เราไปสนทนาไปดูการทำงาน

ของเขา แล้วเราเห็นได้ทันทีว่าเขามีความผูกพันกับอดีต เขามีความเข้าใจ เขาใส่ใจความเป็นไปเป็นมาของแต่ละเรื่อง แต่ละสถาบัน แนวความคิดที่จะต้องมีการปรับมีการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องปกติธรรมดา แต่ทุกอย่างนั้น การแลกเปลี่ยน การนำเสนอ การวิพากษ์วิจารณ์นั้นมักจะอยู่ในบริบทของความเข้าใจ วิวัฒนาการของอดีตที่ผ่านมา นั่นเป็นจุดแรกหรือเป็นจุดเริ่มต้นที่เป็นข้อสังเกตในแง่ของการเปรียบเทียบที่อยากจะกล่าวถึง

ประเด็นที่สองที่เป็นประสบการณ์ที่อยากจะเปรียบเทียบก็คือในการใช้ชีวิตของผมในวงการศึกษาคืออยู่ในสถาบันการศึกษากิติหรือจากการที่ผมติดตามข่าวสารบ้านเมืองในวงการเมืองก็ดี สิ่งที่เราเห็นได้ชัดเจนก็คือว่าการที่สังคมของเขาให้ความสำคัญกับข้อเท็จจริง จุดที่เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเมื่อผมเข้ามาสู่วงการเมือง ความจริงเป็นระยะเวลาถ้านับไปแล้วต้องถือว่าไม่นานห้าปีพอดี นับถึงเดือนนี้ แต่ว่าตลอดระยะเวลาห้าปีต้องยอมรับเลยว่าในการทำงานหลายครั้งเห็นได้ชัดเจนว่า การตัดสินใจการวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินงานของแต่ละฝ่ายในสังคมขึ้นอยู่กับอารมณ์ความรู้สึกค่อนข้างมาก และให้ความสำคัญกับข้อเท็จจริงน้อยเกินไป ผมไม่ตำหนิฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในเรื่องของการให้ความสำคัญกับข้อเท็จจริงน้อยเพราะผมเองก็ต้องยอมรับว่าการแสวงข้อเท็จจริงในสังคมของเราก็ไม่ใช่เรื่องง่าย ที่จะพูดต่อไปเป็นเรื่องของเอกสารหรือข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับในสถาบัน แต่ว่าเอาง่ายๆที่สุด ก็คือ เรื่องของข่าวสารของราชการ ซึ่งควรจะมึระบบการจัดเก็บ ระบบการเปิดเผยที่เป็นระบบเป็นระเบียบมีขั้นตอนที่ชัดเจนมากที่สุดในบ้านเมืองในสังคมของเราก็ไม่มี เพราะฉะนั้นไม่แปลกที่หลายครั้งการทำงานของแต่ละฝ่ายในสังคมของเรา ไม่ได้นำเอาข้อเท็จจริงมาว่ากัน เวลาเราทำหนังสือมาลงหน้าเขาไม่ค่อยสนใจในการแสวงข้อเท็จจริง เขาก็จะตอบ เขาก็จะมีเหตุผลของเขาที่รับฟังได้ว่า เวลาที่เขาไปแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างเช่นจากราชการเขาก็ไม่ได้รับความร่วมมือเขาก็ไม่รู้ว่าจะไปค้นคว้าหรือหาข้อเท็จจริงนี้ได้จากที่ไหน จุดนี้เป็นจุดที่น่าเป็นห่วงแม้ว่าจะได้รับการแก้ไขส่วนหนึ่งจากการที่ขณะนี้มีความพยายามที่จะผลักดันเรื่องของกฎหมายที่เรียกว่าพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการออกมา ซึ่งหวังว่าภายในกลางปีนี้จะประกาศใช้เป็นกฎหมายได้ กฎหมายฉบับนี้จะเป็นครั้งแรกที่เราจะมากำหนดหลักเกณฑ์กันว่า เอกสารของราชการหรือข้อมูลข่าวสารของราชการโดยหลัก เป็นข้อมูลข่าวสารที่เปิดเผยทั้งหมด และเป็นครั้งแรกที่จะมากำหนดกฎเกณฑ์กันว่าข้อมูลข่าวสารประเภทใด จะต้องมีการจัดเก็บและมีการเปิดเผยด้วยวิธีใด เช่น ข้อมูลข่าวสารประเภทใดจะต้องตีพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา ข้อมูลข่าวสารประเภทใดที่ส่วนราชการที่เป็นเจ้าของข้อมูลข่าวสารนั้นจะต้องจัดเก็บไว้ในที่ประชาชนสามารถเข้าไปขอตรวจ

ดูได้ และข้อมูลข่าวสารอื่นนั้นถ้าประชาชนเข้าไปร้องขอเพื่อจะตรวจสอบเพื่อจะนำไปใช้ประโยชน์ในทางใดก็ตามจะต้องให้หรือเปิดเผยข้อมูลเหล่านั้น ยกเว้น เป็นข้อมูลข่าวสารซึ่งอาจเข้าข่ายที่อาจจะได้รับการยกเว้นไม่ต้องเปิดเผย ซึ่งจะมีเหตุผลที่จะกำหนดเอาไว้ในตัวกฎหมายฉบับนี้ เช่น เป็นข้อมูลข่าวสารที่ถ้าเปิดเผยแล้วก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ต่อความมั่นคงของประเทศต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ฯลฯ แต่ไม่ว่าข้อมูลข่าวสารจะเป็นประเภทใดก็ตาม ถ้าผมจำไม่ได้ระยะเวลาว่างเลยไปยี่สิบถึงยี่สิบห้าปีก็ถือว่าเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ที่ต้องเปิดเผยและไปรวบรวมเก็บเอาไว้ ความจริงกฎหมายลักษณะนี้ควรมีมานานแล้ว เพราะว่ามันคือการมากำหนดระบบระเบียบที่มีความชัดเจนในเรื่องของเอกสารต่างๆ เพราะในปัจจุบันท่านจะเห็นว่า ข้อมูลข่าวสารซึ่งเรามองว่าเป็นสิทธิของพวกเราเองที่จะได้รับทราบเรื่องนั้นเรื่องนี้กระทบต่อพวกเราโดยตรงแต่ยากเหลือเกินที่จะมีโอกาสรู้ ยกตัวอย่างเช่น การทำสัญญาระหว่างส่วนราชการกับเอกชนในโครงการใหญ่ซึ่งการก่อสร้างก่อให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของคนจำนวนมาก แต่เวลาไปขอรายละเอียดข้อมูลที่เป็นตัวสัญญากฎหรือเป็นเงื่อนไขข้อตกลงต่างๆ ก็ดี มักจะไม่ได้ได้รับความร่วมมือ ไม่ได้เปิดเผยอย่างเป็นระบบและบางครั้งก็ว่าจะรู้ว่าจะอะไรเป็นอะไรก็อยู่ในขั้นตอนที่สายเกินไปที่จะทำให้เกิดการนำเอาข้อมูลข่าวสารนั้นมาใช้ในการตัดสินใจเพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้อย่างแท้จริง นี่คือจุดที่เรามองเห็นว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมากในสังคมของเราในเรื่องของการให้ความสำคัญ กับเรื่องของข้อเท็จจริงเหล่านี้ ยิ่งไปกว่านั้นอีกจุดหนึ่งซึ่งมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการที่เราไม่ค่อยให้นำหนักหรือความสำคัญกับข้อเท็จจริงในการดำเนินการอะไรอะไรต่างๆ ก็คือสังคมของเราหลายครั้งมีข้อจำกัดในการเผชิญกับความจริง แม้กระทั่งเหตุการณ์ย้อนไป 2-3 ปี 4-5 ปี บางครั้งการหยิบยกเรื่องเหล่านี้มาพูดกันก็มักจะได้รับการคัดค้านต่อต้าน ท่านเองที่ว่าอยากให้เรื่องที่มีมันผ่านไปแล้วผ่านไป ซึ่งอันนี้ก็เป็นจุดที่หลายครั้งคนที่อยากจะรู้ความจริงอยากจะได้แสงสว่างหาความจริง ในที่สุดก็ไม่กล้า ในที่สุดก็ขาดแรงจูงใจ ขาดกำลังใจที่จะไปทำเช่นนั้น แล้วเราก็ปล่อยให้สภาพปัญหาหลายอย่างแทนที่เราจะเผชิญกับความเป็นจริงแล้วก็แก้ปัญหาที่สภาพความเป็นจริง เราก็ทิ้งมันเอาไว้แล้วก็ไปเป็นปัญหาที่หมักหมมและบางครั้งก็ย้อนกลับมาสู่ตัวเราต่อไป ในขณะที่ในแต่ละประเทศโดยเฉพาะในโลกตะวันตกเราจะเห็นว่าการกล้าที่จะเผชิญความจริงหรือการที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดต้องการที่จะแสวงหาความจริงนั้นเป็นเรื่องที่มักจะได้รับการสนับสนุนเป็นเรื่องที่มักจะได้รับการชื่นชม คนที่นำความจริงมาเปิดเผยมักจะได้ความสนับสนุนความชื่นชมจากสังคมโดยทั่วไป นี่ก็เป็นข้อเปรียบเทียบอีกจุดหนึ่งซึ่งเป็นจุดที่น่าคิด

รศ. นรนิติ เศรษฐบุตร อธิการบดี สนทนากับ อ.อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

ประเด็นที่สามก็คือว่ากระบวนการของการเรียนรู้การค้นคว้าข้อเปรียบเทียบที่ผมได้เห็นก็คือว่าถ้ามาดูในบ้านเมืองของเราเราให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ค้นคว้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากเอกสารน้อยมาก วันก่อนผมเข้าใจว่ามีการสำรวจของสวนดุสิตที่บอกว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยอ่านรัฐธรรมนูญ ความจริงไม่ใช่เรื่องแปลกแต่ที่ผมจะยืนยันว่าไม่ต้องไปสำรวจประชาชนทั่วไปหรอก ผมว่าลองไปสำรวจนักการเมืองดูสิว่าร้อยละเท่าไรที่เคยอ่านรัฐธรรมนูญครบทุกมาตราหรือแม้กระทั่งข้อบังคับการประชุมที่อ่านกันครบทุกมาตราว่ามีน้อย แล้วผมกล้ายืนยันได้ด้วยว่าผู้สื่อข่าวที่ทำงานประจำรัฐสภาผมว่ามีน้อยมากที่เคยอ่านเอกสารเหล่านี้ อันนี้เป็นเรื่องที่เราจะตกใจว่าเราทำงานกันในบ้านเมืองของเรากันอย่างนี้ ผมเชื่อว่าอาจารย์หลายท่านที่นี่ที่สัมผัสกับผู้สื่อข่าวจะรู้เลยว่าผู้สื่อข่าวหรือคนทำงานในสำนักพิมพ์ในสำนักข่าวต่างๆ มักจะโทรศัพท์มาขอความรู้เสมอ บางทีท่านก็ไม่ทราบหรือว่าเขามาสัมภาษณ์หรือขอความรู้สัมภาษณ์ไปเป็นชั่วโมงปรากฏว่าไม่ใช่หรอกครับ เสร็จแล้วบอกว่าที่โทรมาไม่มีอะไรหรือครับโทรมาขอความรู้ แต่ว่าขอความรู้ อย่างนี้ก็คิดแต่จะเป็นวิธีเดียวที่เขาใช้ ไม่ได้จะไปอ่านหนังสือไม่คิดจะไปอ่านเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต่อไปจะพูดถึงนิสัยการอ่านของคนไทย นี่คือปัญหาว่าเวลาเราอยากได้ความรู้แสวงหาความรู้เราไม่ค่อยยอมที่จะใช้เวลาในการค้นคว้าในการอ่านเอกสารอ่านหนังสืออ่านบันทึก ในทางกลับกัน ผมเองก็ไม่ต่อว่าใครผมเองก็ยอมรับมีนิสัยไม่ดี และคนที่เกี่ยวข้องต่างๆ ก็มีนิสัยไม่ชอบเขียนไม่ชอบบันทึกเหมือนกัน งานหลายอย่างถ้าเราจดบันทึกเอาไว้จะเป็น

ประโยชน์มากมายมหาศาลสำหรับตัวเอง และสำหรับคนอื่น ๆ เราก็ไม่ค่อยทำเหมือนกัน นิสัยการถ่ายทอดของการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนซึ่งอยู่ในรูปแบบด้วยวาจาไม่เป็นทางการค่อนข้าง ฉาบฉวยนี้ มันกลายเป็นวิธีปฏิบัติวิธีการทำงานของคนในสังคมของเรา ซึ่งถ้าไปเปรียบเทียบกับหลายประเทศเขาให้ความสำคัญกับ เรื่องการบันทึกเอกสาร และการติดต่อที่มีลักษณะเป็นทางการ

ผมเป็นผู้แทนราษฎร สิ่งที่ยากลำบากที่สุดคือเวลา ประชาชนอยากจะทำเรื่องเรียนซึ่งบางเรื่องเรารู้ว่าถ้าเขาเรียนแล้ว เป็นอันตรายกับเขา เราไม่ว่าละครับ การที่เขาไม่ทำเรื่องมาเป็น หนังสือ แต่หลายเรื่องไม่ใช่เรื่องลักษณะที่จะมีปัญหานั้น แต่ว่าขอเพียงแต่ว่าลำดับปัญหาความเป็นมาให้รายละเอียด และ ให้ที่อยู่ที่จะติดต่อกลับ ปรากฏว่าคนจำนวนมากไม่ยอมให้ โทรศัพท์มาบอกว่าน้ำไม่ไหล บอกอยู่ซอยไหน บอกซอยสอง ซื่ออะไรไม่ตอบวางหูไปแล้ว ก็โทรมาคำว่าสองวันที่แล้วนี้ น้ำไม่ไหล ไม่เห็นทำอะไรเลย คือจะอธิบายข้อเท็จจริงว่าทำไมน้ำไม่ไหลนี้ก็ไม่รู้ว่าจะไปตอบที่ใคร วิธีการทำงานจะเป็นของสื่อมวลชน ของ นักการเมือง หรือของอะไร เราก็มักจะเป็นอย่างนี้ รวมทั้ง กระบวนการของการบริหารการตัดสินใจขององค์กรต่าง ๆ

ผมเชื่อว่าทุกท่านที่นี่มีประสบการณ์เรื่องของการประชุม ของบ้านเราทั้งนั้น การประชุมบ้านเราระเบียบวาระส่วนใหญ่ให้ เวลาประมาณหนึ่งหรือสองชั่วโมง เอกสารแจกในที่ประชุมเยอะมาก หรือเอามาวางไว้ก่อนประชุมห้านาที คือตั้งใจว่าไม่มีใครมีเวลา อ่านแล้ว ผมอยู่ในการประชุมมาเยอะ ผมยืนยันได้ว่าการประชุม ส่วนใหญ่คนที่เข้าร่วมประชุมเกือบทั้งหมดไม่อ่านเอกสาร มีคน จำนวนน้อยมากที่อ่านเอกสารและผมรู้ด้วยว่าถ้าทุกคนอ่าน เอกสารมาก่อน จะประหยัดเวลาการประชุมไปได้ร้อยละ 80 ขึ้น ไป ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งผมเห็นการตัดสินใจหรือการบริหารงาน ในหลายระดับ เวลาถึงเรื่องที่สำคัญจริงๆไม่ประชุมหรือครบ ครบเดียวจะต้องมีการประชุมที่เรียกว่ารอบนอก นอกกรอบ ในห้อง นอกห้อง บางทีประชุมเป็นทางการ ขอสัก 5 นาที ไปนอกกรอบ กัน 3 คน กลับมาในรอบอีกที แล้วก็จบ คนอื่นโดยมารยาทก็ไม่ถามว่าข้างในพูดอะไรกัน วิธีการทำงานหรือว่าลักษณะการทำงาน หรือการใช้ชีวิตของเราแบบนี้ที่ผมเปรียบเทียบให้เห็น มันจะด้วย เหตุผลอะไรก็ตาม ผมว่ามันได้สร้างข้อจำกัดในการที่เราจะสร้าง สังคมเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความรู้ เป็นสังคมที่ใช้เหตุผล และ ในที่สุดก็เป็นสังคมที่จะสามารถคลี่คลายหรือว่าแก้ไขปัญหาของ ตัวเองของส่วนรวมได้ เพราะว่าการทำงาน หรือการใช้ชีวิตกันแบบนี้ ทำให้ทุกอย่างมันขาดทิศทาง ขาดกรอบ ขาดกระบวนการที่ทุกคนมีความเข้าใจ มีความมั่นใจว่าแต่ละคนยืนอยู่ตรงไหน ควรจะทำอะไร ควรจะเรียนอะไรจากที่ไหนทำให้บางครั้งความผิดพลาด

ที่เกิดขึ้นย้อนกลับมาหาเรา ผิดพลาดซ้ำแล้วซ้ำเล่า ไม่เรียนรู้ จากประสบการณ์ ไม่เรียนรู้จากอดีต ไม่มีวิธีการกระบวนการที่จะมาร่วมกันระดมสติปัญญาใช้เหตุผลในกรอบที่ทำงานด้วยกันได้ แล้วก็คลี่คลายปัญหาอย่างเป็นระบบ เพราะฉะนั้นท่านสมาชิก สภาร่างรัฐธรรมนูญก็โชคดีนะครับ เราจะปฏิรูปการเมืองกัน ตอนนี้เหลือเวลาอีก 7 เดือน จะทำอย่างไรให้กระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่เป็นระบบ และมีเหตุมีผลอย่างจริงจัง และมีทิศทาง ตอนนี้ขอแค่ทิศทางก่อนก็หวังว่าผู้ที่เกี่ยวข้องจะทำเรื่องนี้ได้ มีตัวอย่างอีกมากในปัจจุบัน ยกตัวอย่างเรื่องศาลปกครองเรื่องเก่า หลาย 10 ปีแล้ว ความขัดแย้งก็เก่า ประเด็นก็เก่า แต่ว่าเรา ปล่อยเวลาผ่านไป ไม่ได้เรียนรู้อะไรเพิ่มเติมขึ้นมา แล้วก็กลับมา เป็นข้อโต้แย้งเหมือนเดิม ทำท่าว่าในที่สุดต้องเลื่อนหรือยุติความ ขัดแย้งไว้ชั่วคราว แล้วก็รอเวลาอีก 7-8 เดือน ก็กลับมาอยู่ที่เก่า อีกหลายปัญหา ปัญหาการกระจายอำนาจ และรวมถึงปัญหา เศรษฐกิจ ที่เราพูดกันอยู่ในปัจจุบันมาก

แม้ว่าปัญหาเศรษฐกิจสิ่งที่เป็นการรวบรวมข้อมูล สถิติต่าง ๆ ที่มาใช้เป็นพื้นฐานของการวิเคราะห์การตัดสินใจมี ปัญหามาก หน่วยงานต่าง ๆ เช่น สภาพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ธนาคารแห่งประเทศไทย หรือหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งโดยเปรียบเทียบต้องถือว่า มีระบบการจัดเก็บข้อมูลเอกสารต่างๆ ก็ดีแต่ก็มีข้อจำกัดอยู่มาก ตัวเลขที่จำเป็นต้องนำมาใช้ในการ วิเคราะห์ต่างๆ ก็เลยไม่ค่อยว่าจะเอามาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ อย่างไร อย่างเมื่อวานนี้ผมมีโอกาสไปซักถามเรื่องปัญหาการส่ง ออกพยายามจะถามว่า เขามีตัวเลขที่จะเปรียบเทียบแล้ว ก็ อธิบายได้หรือไม่ว่าการจัดเก็บตัวเลข ข้อมูลต่างๆ ของสภาวะ

“ผมว่าลองไปสำรวจ
นักการเมืองดูสิว่าร้อยละ
เท่าไรที่เคยอ่านรัฐธรรมนูญ
ครบทุกมาตราหรือแม้กระทั่ง
ข้อบังคับการประชุมที่อ่าน
กันครบทุกมาตราผมว่ามีน้อย”

การส่งออกปี 2539 ปัญหาจริงๆ ตัวเลขที่จะนำมาชี้ได้ก็เป็นเรื่องของโครงสร้างหรือเป็นเรื่องของวัฏจักรทางธุรกิจ หรือเป็นเรื่องอะไรก็ไม่มีตัวเลข เป็นเพียงความรู้สึกที่มาบรรยายว่า น่าจะเป็นเรื่องของโครงสร้างส่วนหนึ่ง ในส่วนอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ถามว่าทำไมตัวเลขการส่งออกกลับสน ก็ตอบได้อย่างเดียวว่า มีการโกงเรื่องภาษีมูลค่าเพิ่มในการทำหลักฐานในเรื่องของการส่งออก แต่ว่าไม่สามารถตอบได้ว่าจริงๆ แล้วปัจจัยตัวที่เราประเมินเป็นตัวเลขออกมามีเอกสารหลักฐานอะไร ที่จะมาชี้ว่าที่สุดแล้วตัวเลขการส่งออกที่บอกว่า มันตลาดเคลื่อน เมื่อปี 2538 มันเท่าไรจริงหรือเปล่า เป็นเหตุผลจริงหรือเปล่านั้นเป็นสาเหตุว่าทำไมตัวเลขปี 2539 น้อยกว่าตัวเลข ปี2538 มาก อย่างนี้เป็นต้น ที่พูดมาทั้งหมดนี้ก็เพื่อจะชี้ให้ท่านทั้งหลายได้เห็นว่ สิ่งเหล่านี้เป็นข้อจำกัดในการพัฒนาประเทศ

การที่เราจะมีโครงการที่มารวบรวมเอกสารจดหมายเหตุต่างๆ เป็นจุดเริ่มต้นเอาเฉพาะโครงการในส่วนของมหาวิทยาลัยเอง ย่อมเป็นประโยชน์ และมีความสำคัญ ซึ่งผมเชื่อว่าทุกท่านทราบอยู่แล้ว ผมคงไม่ไปพูดในรายละเอียดมากขึ้นไปกว่าที่ผมเห็นในหลายโครงการการประชุมที่ผ่านมาได้มีการย้ำกันไปแล้ว ไม่ว่าจะ

เป็น

หนึ่ง เรื่องของการที่เราจะได้รับรู้ รับทราบประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสถาบันอย่างแท้จริง เพราะว่าสถาบันแห่งนี้ก็ 60 กว่าปี จะทราบว่าเป็นมา การพัฒนา การริเริ่ม การเปลี่ยนแปลงแต่ละยุคแต่ละสมัยในส่วนของสถาบันของมหาวิทยาลัยเองเป็นอย่างไร แน่นอนครบ การมาเริ่มต้นงานตรงนี้ ก็ย่อมจะมีปัญหาสำหรับเอกสารหลักฐานจดหมายเหตุต่างๆ ในอดีต ซึ่งก็เห็นใจจะครบถ้วนอย่างน้อยที่สุด ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการนี้ หรือว่าตั้งแต่มีการรวบรวมเอกสารจากวันนี้เป็นต้นไป ถ้าทำได้สมบูรณ์เท่าไรก็ยังเป็นประโยชน์สำหรับวันข้างหน้ามากเท่า นั้น ความจริงถ้าโครงการนี้เป็นไปด้วยดีประสบความสำเร็จก็จะให้พรรคประชาธิปไตยมาดูงานบ้าง

พรรคประชาธิปไตย 50 ปี หรือ 51 ปี ยังเถียงกันอยู่เลย ว่าวันเกิดพรรควันไหนแน่เถียงกันอยู่ 2 สำนักห่างกันวันเดียว เพราะว่าจำไม่ได้ว่าเป็นวันไหน เมื่อครบรอบ 50 ปี ผมได้รับมอบหมายให้มาเขียนสคริปต์สไลด์มัลติวิชั่นประวัติพรรค... ปรากฏว่าสาหัส... เพราะว่าเอกสารน้อยมากก็ต้องย้อนไปดูหนังสือตอนเขาทำ 40 ปี ซึ่งเขาไปลอกมาจากหนังสือ 25 ปี สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาเวลาที่ผ่านไปซึ่งเรคิดว่ามันไม่นานแต่ปรากฏว่าการขอรายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ จากบุคคลสำคัญของพรรค (และผมเชื่อว่าเช่นเดียวกับบุคคลสำคัญของมหาวิทยาลัยในช่วงต้นๆ) กลายเป็นเรื่องไม่ง่ายแล้ว เวลาผ่านไปเรานึกว่าท่านเหล่านี้อยู่กับเรา อยากไปสอบถามท่านเมื่อไรว่าช่วงนั้นช่วงนี้เกิดอะไรอย่างไร เราชอบนึกว่าไม่ใช่เรื่องยากไปถามท่านเมื่อไรก็ได้ แต่ว่าเวลาผ่านไปรวดเร็วจนครบ

สอง เมื่อเรามีการรวบรวมประวัติศาสตร์ ความเป็นมาต่างๆ แล้ว การศึกษาวิเคราะห์เรื่องหนึ่งเรื่องใดที่เกี่ยวข้องกับตัวสถาบันเอง จะเป็นเรื่องหลักสูตร เรื่องกิจกรรมของนักศึกษา เรื่องอะไรก็ตามย่อมทำได้ง่ายขึ้น อันนี้เป็นประโยชน์หรือความสำคัญของการทำงานด้านนี้

สาม ที่ผมได้เน้นมาตลอดในภาพรวม ถ้าเรามีสิ่งเหล่านี้สมบูรณ์ การตัดสินใจการบริหารการวางแผน ก็ย่อมมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เพราะผมเชื่ออยู่เสมอว่า ปัญหาในปัจจุบันมีที่มาและที่ไป และการวางแผน การกำหนดยุทธศาสตร์ในอนาคตจะทำได้ดีมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องคำนึงถึงวิวัฒนาการความเป็นมาแล้วก็เรียนรู้จากสิ่งเหล่านี้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ผมเข้าใจว่าท่านทั้งหลายได้ยินจากหลายๆ ท่านแล้วที่จะมาย้ำถึงความสำคัญตรงนี้ สิ่งที่ผมอยากพูดเพิ่มเติมซึ่งจะโยงไปกับสิ่งที่ผมได้กล่าวมาก่อนหน้านี้ คือประเด็นสังคมข่าวสารและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในสังคมที่ผมบอกว่ามีข้อจำกัดมากในเรื่องของกระบวนการการเรียนรู้ เป็นปัญหาพื้นฐานดั้งเดิมอยู่แล้วขณะนี้เรามีปัญหาเพิ่มขึ้นก็คือว่า กระแสการพัฒนาของสิ่งที่เราเรียกว่าสังคมข่าวสาร แม้ว่าจะสร้างโอกาสของการมีโลกเพิ่มเติมของ

วิธีการทำงานหรือว่าลักษณะการทำงาน หรือการใช้ชีวิตของเรา
แบบนี้ที่ผมเปรียบเทียบให้เห็น มันจะด้วยเหตุผลอะไรก็ตาม ผมว่า
มันได้สร้างข้อจำกัดในการที่เราจะสร้างสังคมเป็นสังคมที่เต็มไปด้วย
ด้วยความรู้ เป็นสังคมที่ใช้เหตุผล และในที่สุดก็เป็นสังคมที่จะ
สามารถคลี่คลายหรือว่าแก้ไขปัญหาของตัวเองของส่วนรวมได้

การแลกเปลี่ยนและรวบรวมข้อมูลข่าวสาร แต่หากว่าเราไม่รู้จัก
ใช้มัน ก็จะเป็นกลายเป็นกระแสที่มาเพิ่มความฉาบฉวย
สื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อที่มีประโยชน์มากในแง่ของการถ่ายทอด
ข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็วและครอบคลุมกว้างขวาง ในปัจจุบันไม่มี
ใครปฏิเสธอำนาจหรืออิทธิพลของสื่ออย่างโทรทัศน์หรือวิทยุได้
แต่ว่าอยากให้ตระหนักว่า

ประการที่หนึ่ง สื่อเหล่านี้ถ้าเราไม่รู้จักใช้ให้เป็นประโยชน์
ก็ยิ่งจะมาช่วยเพิ่มความฉาบฉวยเป็นตัวที่มาทำลายนิสัยรักการ
อ่านที่เราเมื่อน้อยอยู่แล้วมากขึ้นไปอีก เองง่ายๆ เคยอ่านหนังสือพิมพ์
เดี๋ยวนี้ก็เปิดวิทยุฟังรายการที่เขาเล่าให้ฟังว่าหนังสือพิมพ์ลงว่า
อะไรทุกเช้า แล้วก็ตั้งแต่เด็ก รูปแบบของการได้รับความบันเทิง
ก็เปลี่ยนไป การฟังวิทยุ การอ่านหนังสือ มันก็ไม่สนุกสวาน
เท่ากับวิดีโอหรือว่าสื่ออื่นๆ มัลติมีเดียที่เข้ามาตรงนี้เป็นจุดที่ต้อง
ช่วยกันคิด

ประการที่สอง คือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เราใช้กันอยู่ปัจจุบัน
อยู่บนฐานของการแข่งขัน ในเรื่องของความเร็ว เรื่องความ
ชัดเจนของข่าวสารและความแม่นยำความถูกต้องมาทีหลัง
และการวิเคราะห์ที่มีความละเอียดลึกซึ้งมาทีหลัง ความรวดเร็ว
เป็นสิ่งที่เขาแข่งขันกันเป็นอันดับแรกถ้าเราปล่อยให้สภาพการ
แข่งขันการทำงานการใช้สื่อเป็นอย่างนี้ต่อไป ทุกอย่างก็อยู่กับ
เฉพาะปัจจุบัน วันนี้มีอะไรอยากทำอะไรก่อนหลังแล้วก็จบ วันรุ่ง
ขึ้นก็ว่ากันใหม่ แต่สิ่งที่ผ่านๆ มาที่สะสม เราทิ้งสิ่งเหล่านี้ไป
ทั้งๆ ที่สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ถ้าเรานำมาใช้ในการประมวลข้อมูล
ในการเรียงเรียงหรือแม้ในการจำแนกข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อ
ความสะดวกในการจัดเก็บ จะเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์มหาศาล
เพราะฉะนั้นท่านที่ทำงานตรงนี้อาจลำบากอยู่แล้ว ก็ยังต้อง
ทำงานต่อสู้กับกระแสฉาบฉวยที่มากับวิวัฒนาการทางด้าน
เทคโนโลยีสารสนเทศด้วย สิ่งเหล่านี้ก็เป็นปัญหาอุปสรรค ก็ยิ่ง
เป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของงานนี้ โครงการที่ท่าน
ทั้งหลายจะต้องช่วยกันทำต่อไป

ผมอยากเห็นงานตรงนี้เกิดมาเป็นรูปธรรมและเป็นระบบ
ไม่ใช่เฉพาะในแง่ของความสำคัญหรือประโยชน์ที่ผมได้กล่าวมาแล้ว

แต่ว่าด้วยเหตุผลอีก 2 ประการใหญ่ ที่ผมจะกล่าวต่อไป คือ

ประการแรกเพราะว่านี่เป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบัน
การศึกษา ในเบื้องต้นผมเข้าใจว่าที่ท่ากันอยู่ จะเป็นเรื่องของ
เอกสารของสถาบันภายในเป็นหลัก แต่ว่าตรงนี้ก็สำคัญ ผมถือว่า
สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับอุดมศึกษา คือ
มหาวิทยาลัยมีบทบาทหน้าที่สำคัญ ในเรื่องของการให้การศึกษา
ไม่ใช่เรื่องของการให้ความรู้แต่สอนให้คนรู้จักแสวงหาความรู้และ
ประสบการณ์ เปรียบเทียบกับที่ต่างประเทศนั้นก็ถือว่า
กระบวนการการเรียนการสอนเองก็มีความแตกต่างกันมาก เรา
ยังไม่ให้นักศึกษาหรือคนของเราค้นคว้าด้วยตัวเองเท่าที่ควร
นักศึกษาของเราก็ไม่ชอบด้วย อาจารย์คนไหนพยายามที่จะเน้น
เรื่องของการไปค้นคว้าด้วยตัวเอง ทำงานในห้องสมุด ทำงานใน
การค้นหาเอกสาร รู้จักที่จะเรียบเรียงอะไรด้วยตัวเอง อาจารย์คน
นั้นไม่ค่อยเป็นที่นิยม ไม่เหมือนกับอาหารสำเร็จรูปที่ให้กับ
ถ้าทำแบบนั้นแล้วนักศึกษาก็ชอบ แล้วก็ไปถ่ายทอดกันง่ายๆ
ด้วยเครื่องถ่ายเอกสารแล้วก็เรียนรู้กันด้วยวิธีการแบบนั้น ซึ่งอัน
นี้เป็นอันตรายอย่างยิ่งในแง่ของกระบวนการหรือการศึกษาของ
เราเอง เพราะว่าในอนาคต โลกเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมากความรู้ต่างๆ
ที่ได้กันไปวันนี้จะล้าสมัยภายในระยะเวลาเพียง 5 ปี 10 ปี แต่ว่า
สิ่งที่ยั่งยืนที่สุดก็คือว่ากรอบและความสามารถของแต่ละคนใน
การที่จะคิดและวิเคราะห์ด้วยตนเอง การจะทำสิ่งเหล่านี้ได้ก็ที่ผม
ได้เรียนแล้วว่า ข้อมูลที่เป็นข้อมูลดิบข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลขั้นต้น
จะต้องมีระบบและวิธีการจัดเก็บซึ่งสามารถที่จะเข้ามาศึกษาตรวจดู
ค้น วิเคราะห์ได้และถ้าเราทำตรงนี้ขึ้นมาให้ความสำคัญกับงาน
ตรงนี้จริงๆ ก็จะมีส่วนไม่น้อยในการที่จะปรับเรื่องของที่มา คิด วิเคราะห์
แล้วก็เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาข้อเท็จจริงต่างๆ ที่กล่าวไป

ประการต่อมา ที่ผมจะเน้นถึงความสำคัญของงานตรงนี้
ที่กว้างขวางไปกว่าประโยชน์ทั่วไปของการมีโครงการในลักษณะนี้
ก็คือ เป็นเรื่องของประวัติศาสตร์ของสถาบันนี้เอง คือมหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ ที่เคยเป็นวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ผมเข้าใจ
ว่าอาจารย์สุลักษณ์ เคยมาพูดเอาไว้ว่า อยากจะเห็นการทำ
โครงการที่เกี่ยวข้องไปถึงการรวบรวมเอกสารจดหมายเหตุต่างๆ

“ใครจะนึกว่า ปี 2540 จะมาพูด ถึงเหตุการณ์ระหว่างคุณส้าง กับอาจารย์ป่วยอีก แต่เห็นไหมครับว่าท่านมีบันทึก ไว้บิดเบือนกันไม่ได้”

ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสถาบันแห่งนี้ แล้วก็ไม่มีใครปฏิเสธหรือครับว่า 60 กว่าปี ธรรมชาติไปเกี่ยวข้องกับบ้านเมืองมากเพียงไร ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเป็นต้นมาทั้งศิษย์เก่า คณาจารย์ และตัวมหาวิทยาลัยเองได้เข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์การเมืองอย่างใกล้ชิดทั้ง 14 ตุลา 6 ตุลาหรือแม้เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 เหตุการณ์เหล่านี้ถ้าเราสามารถรวบรวมเหมือนกับที่เราได้เคยจัดนิทรรศการซึ่งได้รับคำชื่นชมอย่างมากในเรื่องของ 6 ตุลา ก็ดี 14 ตุลา ก็ดี จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับคนรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นต่อไป ที่จะมาศึกษาหาความจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์เหล่านี้เพราะว่าสิ่งเหล่านี้มันจะย้อนกลับมา ไม่เชื่อก็ดูอย่างปัจจุบันก็ได้ใครจะนึกว่า ปี 2540 จะมาพูดถึงเหตุการณ์ระหว่างคุณส้างกับอาจารย์ป่วยอีก แต่เห็นไหมครับว่าท่านมีบันทึกไว้บิดเบือนกันไม่ได้หรือครับ ข้อเท็จจริงเป็นอย่างไรก็เป็นอย่างนั้น อยากรจะมาอีกครึ่งหนึ่งว่าเวลาเราทำโครงการนี้ย่อมมีข้อจำกัดมีอุปสรรคนานัปการซึ่งผมเองไม่ปฏิเสธ ถ้าทำให้ได้กว้างขวางเท่าไร ครอบคลุมไปถึงงานสำคัญของบรรดาคณาจารย์ ทั้งในอดีต และปัจจุบันของศิษย์เก่าของบุคคลที่เป็นบุคคลสำคัญของสถาบันแห่งนี้ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญระดับชาติ ทำได้มากเท่าไรก็ยิ่งเป็นประโยชน์มากเท่านั้น และก็จะเป็นอย่าง เป็นสถาบันที่ในที่สุดทุกคนจะต้องอ้างอิงมายอมรับในแง่ของความถูกต้อง ความแม่นยำซึ่งผมพูดไปแล้ว

ผมไม่ได้มองข้ามเรื่องของปัญหาอุปสรรคที่ท่านต้องเผชิญ เพราะงานครั้งนี้ไม่ใช่งานง่าย การรวบรวม การเก็บเอกสารจดหมายเหตุและการที่จะหาวิธีการในการเข้าไปตรวจค้นได้อย่าง

เหมาะสมเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญพอสมควร บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญก็มีความขาดแคลนอยู่ หนึ่งโครงการจัดการประชุมสัมมนาในลักษณะที่กระทำอยู่นี้คงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งและการเรียนรู้จากหน่วยงานต่างๆ เป็นเรื่องสำคัญ ยิ่งไปกว่านั้นก็ถือว่าเรื่องของการบริหารเองจะมีความซับซ้อนมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องของเทคโนโลยีต่างๆ ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลก เมชิพหน้าคล้ายๆ กันคือ ทำอย่างไรจะเก็บเอกสารที่เป็นหนังสือเป็นกระดาษที่เก่ามากๆ ไว้ได้ เก็บแล้วให้คนไปค้นได้ด้วย ไม่ให้บุบสลาย เหล่านี้เป็นปัญหาใหญ่หลวงต้องใช้งบประมาณมาก รวมทั้งการเก็บข้อมูลข่าวสารในรูปแบบใหม่ๆ ในการใช้สื่อใหม่ๆ การจะเก็บในรูปแบบของสไลด์ วีดีโอ ต่อไปก็คงจะมีในรูปแบบของซีดีรอม หรืออะไรต่างๆมากขึ้น ก็จะต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเหมือนกัน บางครั้งเราจะเห็นว่าภาพเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งความจริงก็มีการบันทึกเอาไว้มากมายในบ้านเมืองของเรา แต่เวลาผ่านไปเพียง 6-7 ปีเท่านั้น คุณภาพของการรักษาต้นฉบับของเหตุการณ์เหล่านั้น เวลามาย้อนดูใหม่จะเสื่อมลงไปอย่างรวดเร็วซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวังอย่างยิ่งแล้วก็ต้องอาศัยไม่ใช่เฉพาะผู้เชี่ยวชาญทางด้านของการจัดเก็บเอกสารในรูปแบบต่างๆ แต่หมายถึงความเชี่ยวชาญทางด้านเทคนิคด้วย และท้ายที่สุดถ้าโครงการนี้ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่องก็จะเป็นปัญหาต่อไป

ผมหวังว่าเหตุการณ์ดังกล่าวนี้คงจะไม่เกิดขึ้น เพราะเข้าใจว่าโครงการนี้เริ่มมาตั้งแต่ท่านอธิการบดีคนก่อน ก็ได้รับการสานต่ออย่างดี หวังว่าจะรักษาความต่อเนื่องไว้ได้ต่อไปเพื่อที่จะให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จอย่างจริงจัง ทั้งหมดที่ผมกล่าวมานี้ผมก็หวังว่าเป็นข้อคิดเล็กๆ น้อยๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานตรงนี้ ผมต้องออกตัวจริงๆ แล้วว่าที่จริงก็ไม่ได้เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้แต่อย่างใดแต่อยู่ในฐานะที่ผูกพันกับสถาบันแห่งนี้แล้วยังบังเอิญเป็นสิ่งที่ผมเองก็ตั้งเป็นข้อสังเกตเสนอในการทำงานในฐานะนักการเมือง ว่าสิ่งที่ขาดหายไปจากสังคมของเรานี้เกี่ยวข้องกับตรงนี้จริงๆ และถ้าเรายังขาดสิ่งเหล่านี้อยู่ ผมยืนยันได้เลยว่าเป็นเรื่องยากที่เราจะคาดหวังลักษณะของการบริหารในระดับใดก็ตามหรือการแก้ปัญหาที่พร้อมด้วยเหตุผลที่เป็นไปอย่างมีระบบมีความต่อเนื่อง มีความยั่งยืน

เพราะฉะนั้น สุดท้ายก็คงจะต้องขอแสดงความชื่นชมอีกครั้งหนึ่งกับทุกท่านที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้อย่างเอาจริงเอาจังและขอให้กำลังใจทุกๆ ท่านที่มีส่วนจะทำให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จต่อไป ขอขอบคุณครับ

เรียบเรียงจากปาฐกถาเรื่อง “ความสำคัญของการอนุรักษ์หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย” ในโอกาสการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2 เรื่องระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารมหาวิทยาลัย วันที่ 16 - 17 มกราคม 2540

ย่าเท้าบางกอก : ย้อนรอยอดีตแห่งแผ่นดิน

เรื่อง : แสงหล้า ส่องธรรม

ภาพ : จารุณี ธรรมยู

แสงแดดอุ่นในยามเย็น ส่องเห็นแม่เจ้าพระยากระเพ็ยมแวววิบ จับสี่ทองอร่าม เต็มระริกกระรือร้อเรา ให้ผู้คนได้ชม

ริมฝั่งน้ำด้านมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ผู้คนจากหลากหลายเดินทยอยมารวมตัวกันรอบอนุสรณ์สถานของท่านผู้ประศาสน์การปรีดี พนมยงค์ ยามเย็นนี้เรามีนัดหมายที่จะเดินย้อนรอยอดีตของแผ่นดินสองฟากฝั่งเจ้าพระยา คือ ฝั่งหน้าและฝั่งหลัง แผ่นดินอันเป็นที่อาศัยของผู้คนสำคัญของบ้านเมืองนี้ เป็นชุมชนอันเก่าแก่ และเป็นแผ่นดินอันผ่านร้อนหนาวในเหตุการณ์สำคัญต่างยุคต่างสมัยมายาวนานหลายศตวรรษ

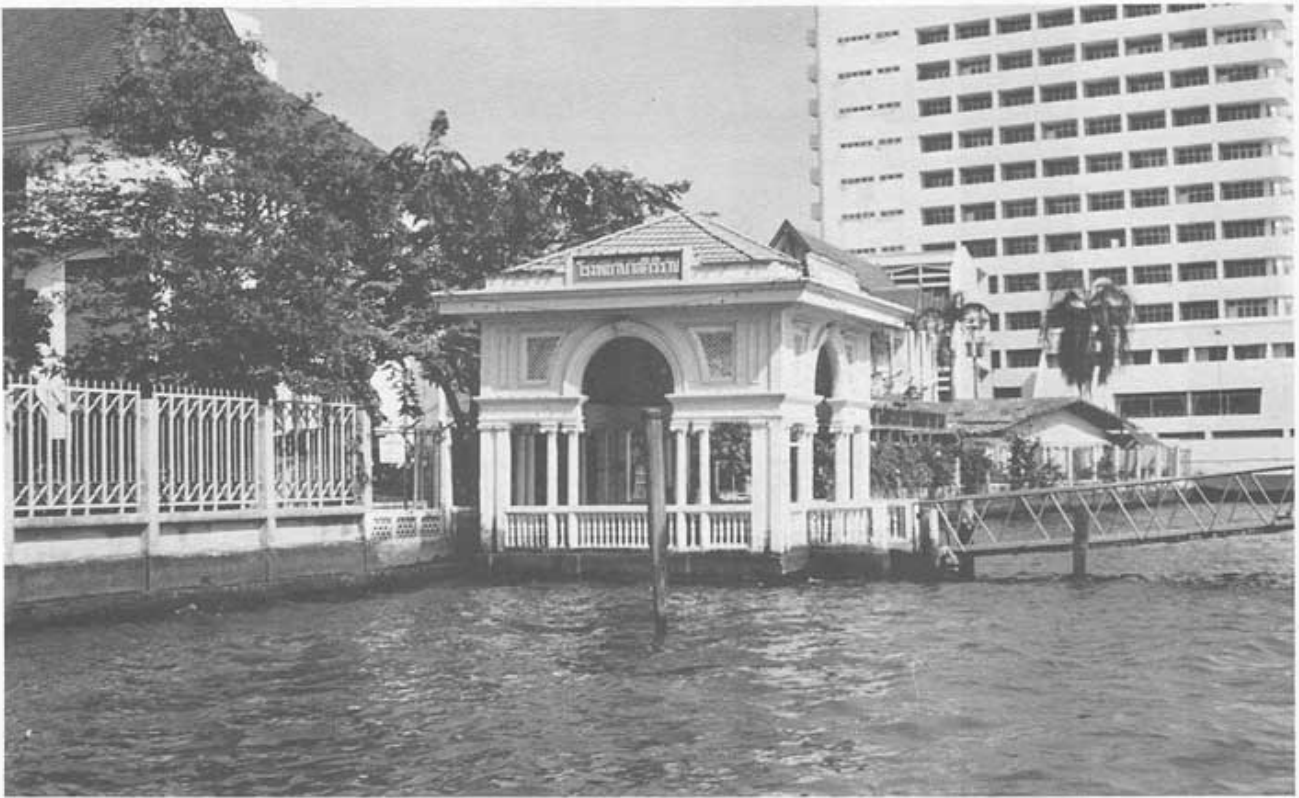
1... เริ่มย่าเท้าก้าวเข้าวังหน้า

คณะลูกทัวร์ย่าเท้าบางกอกกำลังตั้งอกตั้งใจฟังตำนาน"วังหน้า"

อาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ นักประวัติศาสตร์คนสำคัญของสำนักทำพระจันทร์เริ่มต้นย้อนรอยอดีตของมหาวิทยาลัยอันเป็นที่รักยิ่งเบื้องหน้ารูปปั้นของบุคคลผู้ก่อกำเนิดประวัติศาสตร์สถานที่แห่งนี้ อาจารย์เล่าถึงขบวนการเสรีไทย ในสมัยที่ไทยเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วงทศวรรษ 2480 ซึ่งในขณะนั้นได้ใช้ธรรมศาสตร์เป็นกองบัญชาการ อาจารย์ได้ชี้ชวนให้เราเรามองไปยังตึกโดม ณ ห้องของท่านผู้ประศาสน์การ "กองบัญชาการของเสรีไทยทำงานจากตรงนี้ นี่เป็นห้องประวัติศาสตร์เวลาฝ่ายสัมพันธมิตรทิ้งระเบิด บางครั้งก็มาลงตรงนี้ บอมบ์...ห้องนี้ฟังเลยนะครับ ระเบิดอีกลูกหนึ่งข้ามไปตกตรงแห่งนี้ ในชวงนั้นยังเป็นตึก มธก. ซึ่งเป็นคณะพาณิชย์ฯ ในตอนนี้ แต่ลูกนั้นด้าน ไม่ระเบิด"

ถัดมาจากยุคสมัยนั้นมาจนถึงช่วงก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ในบริเวณลานปรีดีนี้ได้เป็นที่นั่งชุมนุมสังสรรค์ของกลุ่มนักศึกษาระบบธรรมศาสตร์ อาจารย์ทรงยศ แววหงษ์ อาจารย์ประจำคณะอักษรศาสตร์จากมหาวิทยาลัยศิลปากรเล่าให้ฟังว่า "ที่ตรงนี้ได้เดิมเป็นสนามฟุตบอล พอในช่วงปี พ.ศ. 2515 - 2516 มีกลุ่มนักศึกษาเล็กๆ กลุ่มหนึ่งโดยมากจะมาจากคณะ

มูมริมน้ำของรพ.ศิริราช สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5

รัฐศาสตร์ ซึ่งชอบมานั่งตรงนี้แล้วก็คุยกันเรื่องการเมือง ซึ่งต่อมาเรียกกันว่า 'กลุ่มสภาหน้าโคม' เป็นกลุ่มหนึ่งที่มีส่วนผลักดันและเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516'

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ในบริเวณแถบนี้ยังเป็นชุมชนที่เก่าแก่อีกด้วย อ.ทรงยศเล่าต่อไปว่า "ตรงบริเวณวังหน้าและวังหลวง ตรงแถบนี้ทั้งหมดนี้เป็นที่อยู่ของคนจีน ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ บางกอกทั้ง 2 ฟากนั้นเป็นท่าเรือหน้าด่านของอยุธยา ก่อนที่เรือสินค้าทั้งหลายจะขึ้นไปที่นี่ เขาจะจอดพักที่นี่"

คณะลูกทัวร์ย่าเท้าบางกอกเกือบร้อยชีวิตเคลื่อนขบวนมุ่งหน้าไปทางท่าพระจันทร์เพื่อที่จะล่องเรือข้ามฟากแม่น้ำไปยังจุดหมายต่อไป ณ ท่าหน้าโรงพยาบาลศิริราช เราทุกคนต่างเดินปะปนไปกับผู้คนที่โดยสารเรือข้ามฟากซึ่งเป็นกิจวัตรประจำวันของพวกเขา นอกจากเรื่องชีวิตอดีตของผู้คนแถบนี้แล้ว เรายังได้สัมผัสกับชีวิตของผู้คนในยุคร่วมสมัยอีกด้วย

2... ข้ามฟากมาเยือนแดนวังหลัง

ท่าหน้าศิริราชนี่ก็อริอุทอปุมมีหลังคาสำหรับกันแดดคุ้มฝนทาด้วยสีเหลืองนวลแลดูสบายตา คาดว่าสร้างขึ้นตั้งแต่ในรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 นักประวัติศาสตร์สำนักท่าพระจันทร์เล่าให้ฟังว่า บริเวณวังหลังนี้แต่เดิมเป็นเรือสวนไร่นา ถ้าเรามองย้อนกลับไปโนสมัยอยุธยาโน้นมีหลักฐานบอกว่าบริเวณที่เป็นกรุงธนบุรีศรี

หัวรถตู้ที่สุดในโลก ราคา 2 บาท สำหรับจ่ายค่าเรือข้ามฟากไป-กลับ

มหาสมุทรจนถึงนนทบุรีศรีมหาอุทยานนั้น เป็นเรือสวนไร่นาสวนผลไม้ อุดมสมบูรณ์ มีลิงและหึ่งห้อยเยอะ ย่านนี้เป็นบางกอกเก่าที่แท้จริง จากการที่ผืนดินระหว่างธรรมศาสตร์กับศิริราชถูกขุดให้เป็นแม่น้ำเพื่อย่นระยะทาง บริเวณผืนดิน ซึ่งมีแม่น้ำเก่าอ้อมไปจึงกลายเป็นเกาะ คนจึงเรียกว่าบางเกาะ แล้วต่อมาก็จึงเปลี่ยนเพี้ยนมาเป็นบางกอก

ในยุคสมัยของการเข้าสู่การปฏิรูปสมัยใหม่ พื้นที่แถบนี้ก็ถูกใช้เป็นที่ตั้งโรงเรียนของพวกมิชชันนารี หรือหมอสอนศาสนา ซึ่งเรียกกันว่า "โรงเรียนกุลสตรีวังหลัง" ต่อมาพอโรงเรียนขยายตัวขึ้นจึงเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยและย้ายไปอยู่ที่อื่น ที่ดินตรงนี้ก็จึงถูกเปลี่ยนเป็นโรงพยาบาลศิริราชตั้งแต่ปี พ.ศ.2431 ซึ่งนับว่าเป็นโรงพยาบาลที่เก่าแก่ที่สุดของรัฐ และมีความผูกพันกับราชสำนักมาเนิ่นนาน สมเด็จพระบรมชนกนาถ

สายลมใต้ลำเรือที่บรรจุผู้โดยสารเกือบร้อยชีวิต กลิ่นอากาศที่บริสุทธิ์สดชื่นพัดปลิวมาทำให้เราหวนนึกไปถึง คืนวันที่กรุงเทพฯ ยังอาศัยการคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก

กรมหลวงสงขลานครินทร์ สมเด็จพระราชบิดาของในหลวงองค์ปัจจุบันนี้ เมื่อท่านเสด็จกลับมาจากเมตซาซูเซทท์ ท่านก็ทรงเริ่มชีวิตการทำงานของท่านที่โรงพยาบาลแห่งนี้ สิริราชเป็นโรงพยาบาลที่สมเด็จพระเจ้าและในหลวงเสด็จมาประทับรักษาพระองค์อยู่เสมอ จุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมากก็คือว่า ในยุคพัฒนาสิริราชได้รับการสมทบทุนจากมูลนิธิร็อคกี้เฟลเลอร์อย่างมหาศาล ทำให้โรงพยาบาลนี้กลายเป็นโรงพยาบาลใหญ่ มีเครื่องมือเครื่องมือที่ตีมีประสิทธิภาพจนเป็นที่เชื่อถือของผู้คนจำนวนมากทั้งในและนอกประเทศ

ในช่วงสงครามโรงพยาบาลสิริราชถูกระเบิดลงหนักมาก เพราะว่ายู่ติดกับสถานีรถไฟบางกอกน้อย โรงพยาบาลต้องย้ายเตียงคนไข้ไปอยู่ที่ธรรมศาสตร์ จากรูปถ่ายทางอากาศในสมัยนั้นทำให้เราทราบว่าในช่วงสงคราม ตึกคณะพาณิชย์ในอดีตได้ถูกใช้เป็นโรงพยาบาล เพราะว่ามีเครื่องหมายภาษาคอปุ่นบนยอดอาคารเพื่อเป็นเครื่องหมายเตือนมิให้ฝ่ายสัมพันธมิตรทิ้งระเบิดลงมา แต่ทว่าในขณะที่เดียวกันธรรมศาสตร์ก็ถูกใช้เป็นศูนย์บัญชาการของเสรีไทยด้วย

ต่อมาในช่วงยุคที่การเมืองไทยร้อนระอุขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งในช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่นี่ก็เป็นจุดที่เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์บังเกิดขึ้นอีก นักศึกษาผู้เรียกร้องประชาธิปไตยได้ถูกทหารไล่ล่ามาจากด้านฝั่งสนามหลวงท่าพระจันทร์ ว่ายน้ำหนีข้ามมายังฝั่งสิริราช ซึ่งหมอ พยาบาล และพลเมืองดีทั้งหลายต่างก็เตรียมรอเพื่อช่วยเหลือผู้บาดเจ็บอยู่ทางฝั่งนี้

3... เยือน หลวงพ่อโต แห่ง วัด ระฆัง

จากวังหลังพวกเราเดินกันต่อไปยังวัดบางหว้าใหญ่ หรือที่รู้จักกันดีในปัจจุบันว่า "วัดระฆังโฆสิตาราม" ระหว่างทางที่

หอไตรวัดระฆังเคยเป็นที่ประทับของร.1 เมื่อครั้งยังไม่ได้ขึ้นครองราชย์

เราเดินผ่านตรอกเล็กๆ ที่ชื่อว่าวังหลัง ขนมและอาหารหลากหลายชนิดวางเรียงรายไปตลอดทาง คณะลูกทัวร์ย่าเท้าบางกอกอย่างพวกเราหลงมนต์เสน่ห์จนเกือบจะหยุดแวะหาอะไรอร่อยๆ ทาน ดีที่วิทยากรของเราได้เตือนตักคอไว้เสียก่อน

คณะนักย่าเท้าเข้ามาถึงยังพระอุโบสถของวัดบางหว้าใหญ่ซึ่งภายในนั้นมีจิตรกรรมฝาผนังที่มีลวดลายวิจิตรบรรจงงดงามอลังการเสียจนเรารู้สึกถึงในฝีมือของช่างเขียนไทยในสมัยอดีตเป็นยิ่งนัก อ.ทรงยศเล่าว่า จริงๆ แล้ววัดนี้เป็นวัดเก่าแก่มาตั้งแต่สมัยอยุธยา แม้ว่าพระอุโบสถที่เรานั่งอยู่นี้จะถูกสร้างขึ้นมาในสมัยรัชกาลที่ 3 แต่ก็พยายามจะคงความรู้สึกแบบพระอุโบสถที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยา พระอุโบสถหลังเก่าที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยานั้นก็ตั้งอยู่ใกล้ๆ กับพระอุโบสถหลังนี้ เป็นโบสถ์ขนาดเล็กที่เรียกว่า "มหาอุต" คือไม่มีหน้าต่างเลย มีแต่ประตู วัดระฆังนี้เป็นวัดที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในช่วงต้นของกรุงรัตนโกสินทร์เพราะเป็นที่ที่สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 1 ชื่อ "ศรี" ฟ่านักอยู่ เมื่อกรุงศรีอยุธยาแตก ท่านได้หนีไปอยู่ที่นครศรีธรรมราชเมื่อรัชกาลที่ 1 ท่านทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นใหม่ ท่านก็ได้พยายามสร้างความเชื่อมั่นว่ากรุงเทพฯ จะเป็นรอยต่อแห่งอารยธรรมจากกรุงศรีอยุธยา ท่านได้ฟื้นฟูระบบกฎหมาย จัดระบบการบริหารบ้านเมือง และที่สำคัญคือท่านต้องการพระผู้รู้

มาลืบท่อพระศาสนา จึงได้นิมนต์พระศรีให้ย้ายกลับจาก นครศรีธรรมราชมาจำพรรษาอยู่ที่นี้

จากวัดบางหัวใหญ่เราข้ามฟากแม่น้ำในช่วงเวลาที่พระ อาทิตย์กำลังจะลาลับขอบฟ้าไปพอดี สายลมตีโต้ลำเรือที่บรรจุ ผู้โดยสารเกือบร้อยชีวิต กลืนอากาศที่บริสุทธิ์สดชื่นพัดปลิวมา ทำให้เราหวนนึกไปถึงคืนวันที่กรุงเทพฯ ยังอาศัยการคมนาคม ทางน้ำเป็นหลัก วันที่ผู้คนไม่ต้องใช้ชีวิตอยู่บนรถแท่นบ้าน ไม่ต้องสูดควันพิษแทนกลิ่นหอมของต้นไม้ใบหญ้า เช่นนี้แล้ว ใครจะ กล้ายืนยันเรียกกรุงเทพฯ ในวันนี้ว่า "พัฒนา" แล้ว

จุดหมายต่อไปของพวกเราคือวังท่าพระหรือมหาวิทยาลัย ศิลปากรในปัจจุบัน ณ จุดนี้เรามีวิทยากรเจ้าบ้านรับเชิญอีก 1 ท่าน คือ อาจารย์อรศิริ ปาณินทร์ อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร

4... ผู้ ถิ่น " วัง ท่า พระ " หน้า พระ ลาน

ตามตำนานเล่ามา ที่เรียกท่าน้ำตรงนี้ว่า "ท่าพระ" ก็เพราะ มีการอัญเชิญพระศรีศากยมุนีจากสุโขทัยมาขึ้นบริเวณตรงนี้ใน สมัยรัชกาลที่ 1 โดยจะต้องมีการทะเลาะถกแก่งเมืองเพื่อที่จะ ลากองค์พระไปประดิษฐานที่วัดสุทัศนเทพวราราม โดยตาม

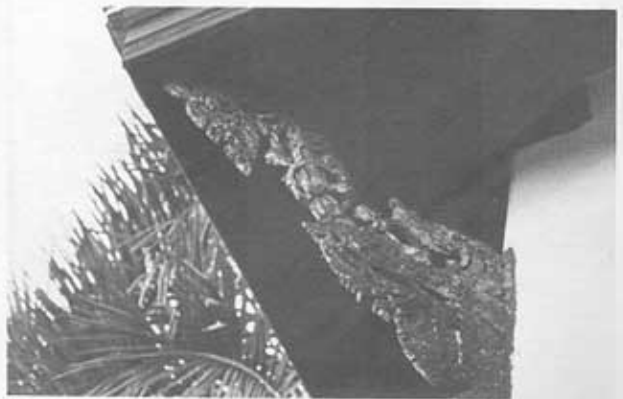
ตึกแถวโบราณบริเวณท่าช้าง สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5

พงศาวดารระบุว่า รัชกาลที่ 1 ท่านทรงมีศรัทธาแก่กล้ามาก กระทั่งเสด็จมาลากองค์พระด้วยพระองค์เอง ดังนี้เองบริเวณนี้จึง ได้ชื่อว่า "ท่าพระ"

กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ซึ่งต่อมาขึ้นครองราชย์เป็นรัชกาล ที่ 3 ท่านเคยประทับอยู่ที่วังท่าพระนี้ในสมัยของรัชกาลที่ 2 ซึ่ง ในช่วงนั้นก็เป็นที่กรุงรัตนโกสินทร์กำลังฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ โดยมีการทำการค้าขายกับประเทศจีน ท้องพระโรงวังท่าพระก็ เป็นที่ที่กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ใช้ทำการค้าจนร่ำรวยกระทั่งได้รับ ฉายาว่า "เจ้าสัว" กำไรที่ได้จากการค้าสำเภานี้เป็นแหล่งทุนใน การทำนุบำรุงศิลปะ ต่อมาเมื่อพระองค์ขึ้นครองราชย์เป็นรัชกาลที่ 3 กล่าวได้ว่าศิลปะไทยในสมัยนั้นเป็นที่สุดแห่งความรุ่งเรือง ก่อน ที่อิทธิพลของโลกตะวันตกจะแผ่เข้ามา

5... น มั ส ก ร ม ห า ธ า ตู อ า น ว ย ชัย

เราเดินทางกันต่อไปที่วัดมหาธาตุ ซึ่งเป็นวัดที่มีความสำคัญ มากในช่วงต้นของกรุงรัตนโกสินทร์เพราะเป็นสถานที่ที่มีการ สังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 1 วัดนี้ถูกเปลี่ยนชื่อไปหลายครั้งมาก จากเดิมที่มีชื่อว่า "วัดสลัก" ต่อมาสวมเด็จพระบวรราชเจ้า กรม

คันทวยพระอุโบสถวัดมหาธาตุ มีมือช่างวังหน้าซึ่งไม่เป็นรองใครในแผ่นดิน

โดยตามพงศาวดารระบุว่า รัชกาลที่ 1
ท่านทรงมีศรัทธาแก่กล้ามากกระทั่งเสด็จมาลากองค์พระด้วย
พระองค์เอง ดังนี้เองบริเวณนี้จึงได้ชื่อว่า "ท่าพระ"

จากเสมาที่สลักรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ ซึ่งฝังอยู่ในตัวอาคารพระอุโบสถทำให้เราทราบว่า สถานะของวังหน้าในสมัยรัชกาลที่ 1 นั้น มีสถานะเทียบเท่ากับพระมหากษัตริย์

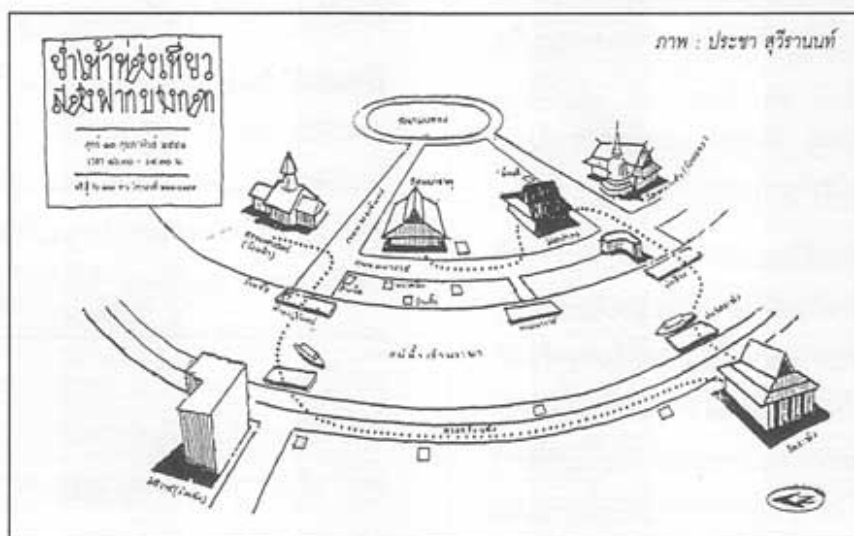
พระราชวังบรมมหาสุรสิงหนาท(บุญมา) ซึ่งเป็นวังหน้าองค์ที่ 1 ในสมัยรัชกาลที่ 1 ท่านได้ทำการสถาปนาวัดนี้และได้เปลี่ยนชื่อวัดเป็น "วัดนิพพาราม" และเมื่อทำการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 1 แล้ว วัดนี้เปลี่ยนชื่ออีกครั้งหนึ่งเป็น "วัดพระศรีสรรเพชญ์ดาราม" ซึ่งตรงกับชื่อวัดที่มีความสำคัญที่สุดในสมัยอยุธยา ต่อมาวังหน้าและรัชกาลที่ 1 ได้ทรงร่วมกันทำการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าไว้ในพระเจดีย์องค์หนึ่ง ณ วัดแห่งนี้ จึงได้มีการเปลี่ยนชื่ออีกครั้งเป็น "วัดมหาธาตุ" และใช้ชื่อนี้สืบมาถึงปัจจุบัน

จากเสมาที่สลักรูปพระนารายณ์ทรงครุฑซึ่งฝังอยู่ในตัวอาคารพระอุโบสถทำให้เราทราบว่าสถานะของวังหน้าในสมัยรัชกาลที่ 1 นั้นมีสถานะเทียบเท่ากับพระมหากษัตริย์ วังหน้าทรงมีบทบาทสูงมากในรัชสมัยนี้ ท่านทรงเป็นแม่ทัพเอกในการทำศึกสงครามกับพม่าหลายครั้ง และคาดว่าหลังจากสิ้นรัชกาลที่ 1 แล้วท่านจะได้เป็นกษัตริย์พระองค์ต่อไป จึงได้เตรียม

สถาปนาวัดพระศรีสรรเพชญ์ดารามไว้ แต่ท้ายที่สุด เมื่อท่านพระชนมายุได้ 60 ปี ก็เสด็จสวรรคตเสียก่อน

ตำแหน่งวังหน้านี้สืบทอดมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 วังหน้าองค์สุดท้ายคือ กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ ในสมัยนั้นวังหลวงเข้มแข็งมาก ในขณะที่เดียวกันวังหน้าก็อ่อนแอเป็นลำดับ เมื่อสิ้นวังหน้าองค์สุดท้าย รัชกาลที่ 5 จึงทรงยุบตำแหน่งวังหน้าเสีย และทรงเปลี่ยนวิธีการสืบราชบัลลังก์โดยทรงสถาปนา มกุฎราชกุมาร (Crown Prince) ขึ้นมาแทน

ถ้าหากบางกอกของเราเดินทางมาถึงจุดสุดท้ายนี้เมื่อท้องฟ้าได้ถูกปกคลุมด้วยความมืดแห่งราตรีแล้ว แต่ดวงไฟจากฝีมือมนุษย์ทำให้บริเวณสนามหลวงยังคงสว่างไสวอยู่ แสงไฟที่จับตามไปรอบลานต่าง ๆ ชับให้สถานที่เหล่านั้นดูเด่นตระหง่าน ขึ้นราวกับว่าเรื่องราวของผู้คนในอดีตนี้ได้ลุกขึ้นมามีชีวิตโลดแล่นอีกครั้งหนึ่ง. 📷

เจาะใจนักจดหมายเหตุอาชีพ ขนิษฐา วงษ์พานิช

“เอกสารทุกชิ้นในโลกนี้มีเพียงหนึ่งเดียว”

ในยุคก่อร่างสร้างตัวของโครงการหอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีนักจดหมายเหตุอาชีพ ชื่อ ขนิษฐา วงษ์พานิช เป็นกำลังสำคัญมาตั้งแต่ต้น เธอมาช่วยจัดเก็บเอกสารตามหลักวิชาการ มาเป็นวิทยากรให้ความรู้ในการสัมมนาประจำปี และมาร่วมเป็นกรรมการที่คอยให้ข้อคิดเห็นมีค่าอยู่เสมอ

ตลอดช่วงระยะเวลา 33 ปีของชีวิตราชการ คุณขนิษฐา ทำงานด้านจดหมายเหตุอยู่ 21 ปีเต็ม ๆ (2514-2535) อีก 12 ปีที่เหลือเกี่ยวข้องกับงานด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์ ตั้งแต่ปลายปี 2540 เป็นต้นมา เธอได้กลับไปทำงานเดิมที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ทำงานจัดเก็บเอกสารที่เธอรัก...เป็นชีวิตและจิตใจ...ตลอดมา

วันที่ 1 ตุลาคม 2540 ที่ผ่านมา เรามีนัดเจาะใจนักจดหมายเหตุท่านนี้ที่หอศิลป์แห่งชาติ ถนนเจ้าฟ้า

คุณขนิษฐาจบการศึกษาจากที่ไหนคะ

โบราณคดีค่ะ ดิฉันใช้ทุกวิชาที่เรียนจากโบราณคดีมาประกอบอาชีพตลอดเวลาตั้งแต่ออกมา แต่ก่อนไม่มีการแบ่งสาขาวิชาจะเรียนทั่วไป โบราณคดีไทย โบราณคดีสากล ภาษาอังกฤษ การแปล ขุดค้นอะไรต่างๆ สิ่งที่ได้มาจากคณะโบราณคดี เมื่อมาทำงานกับกรมศิลปากรคือ หนึ่ง ไม่เกลียดของเก่า ทำงานกับของเก่าตลอดเมื่อก่อนอยู่หอจดหมายเหตุ เอกสารที่กองจดหมายเหตุจะเป็น

เอกสารที่สกปรกที่สุดทำได้ ไม่รู้สึกเกลียด แล้วก็มาอยู่กองพิพิธภัณฑ์ทำงานพิพิธภัณฑ์ก็ไม่เกลียดอีก

ทำไมเลือกเรียนโบราณคดีคะ

แต่ก่อนไม่มีแผนะแนะนะ เพราะตัวเองก็ไม่ได้มีเป้าหมายอะไรเข้าอะไรได้ก็เรียน ไม่ได้จำเพาะเจาะจงว่าต้องเข้าอักษรศาสตร์ สอบเข้าอะไรได้ก็เรียนอันนั้นจริงๆ แล้วก็ไม่ได้มีหวังที่จบมาจากที่นี่คือ ทำให้รู้สึกว่าจะจากที่ไหนก็ดีเหมือนกัน ถ้าเราสามารถเอาความรู้มาใช้ได้ ถ้ามีความตั้งใจจริง ดิฉันใช้ทุกวิชาที่เรียนมาจากศิลปากรมาทำงาน ตั้งแต่ก้าวออกจากมหาวิทยาลัย

เริ่มงานที่ไหนก่อนคะ

ก็เริ่มงานกับกรมศิลปากร เริ่มจากกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ เป็นนักประวัติศาสตร์ แล้วก็ใช้วิชาประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์สากล วิชาแปล ตลอดเวลาที่ทำงานแปลก็ทำให้เราอ่านภาษาอังกฤษ ได้รู้ศัพท์ รู้คำ ใช้หมด ย่อความ สมัยก่อนเขาเรียน เด็กสมัยนี้ไม่ได้เรียน เด็กสมัยนี้เขาจะเขียนหนังสือราชการไม่ค่อยเป็น เพราะย่อความไม่เป็น โบราณคดีก็เอามาใช้ในการค้นหนังสือทำงานเป็นนักประวัติศาสตร์อยู่ระยะหนึ่งแล้วย้ายไปทำงานที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

"รัฐบาลเพิ่งเห็นความสำคัญของการจัดเก็บเอกสาร
ตอนที่มิดดีเขาพระวิหาร เพราะเมื่อต้องขึ้นศาล ต่อให้คุณมี
ศิลปวัตถุ โบราณสถาน หนังสือมากมายอย่างไร
ศาลขอดูเอกสารค่ะ ทั้งในเมืองไทย ทั้งในต่างประเทศ
แพ้กันด้วยเอกสาร"

เป็นช่วงแรกที่ตั้งหอจดหมายเหตุแห่งชาติหรือเปล่าคะ

กองหอจดหมายเหตุแห่งชาติตั้งมานานแล้วค่ะ ตั้งแต่ประมาณ
ปีพ.ศ. 2495

ในช่วงนั้นเอกสารเริ่มจัดเก็บเป็นระบบหรือยังคะ

ไม่เลยค่ะ ระบบเพิ่งมาพัฒนาในยุคหลัง ๆ นี้เอง ที่เริ่มจะมี
คนไปเรียนเมืองนอก ไปเรียนงานจดหมายเหตุมาแล้วมาวางระบบให้
ดิฉันเข้าไปเป็นยุคที่ 2 ที่เข้าไปสืบสานต่อ ดิฉันเข้าไปใหม่ ผู้ร่วม
งานก็ใหม่ทั้งหมด กองจดหมายเหตุในระยะที่ดิฉันเริ่มเข้าไปทำงาน
เป็นหน่วยงานที่ค่อนข้างจะมีมาตรฐานสากลมากที่สุด

ก่อนสมัยที่ดิฉันจะเข้าไป เอกสารถูกตั้งกองไว้เฉย ๆ รัฐบาล
ยังไม่เห็นความสำคัญ รัฐบาลเพิ่งเห็นความสำคัญของการจัดเก็บ
เอกสารตอนที่มิดดีเขาพระวิหาร เพราะเมื่อต้องขึ้นศาล ต่อให้คุณมี
ศิลปวัตถุ โบราณสถาน หนังสือมากมายอย่างไร ศาลขอดูเอกสารค่ะ
ทั้งในเมืองไทย ทั้งในต่างประเทศ แพ้กันด้วยเอกสาร ระบบจัด
เก็บเอกสารของเราไม่ดี เรามียุทธศาสตร์ไปยืนยันไม่พอ ในขณะที่คู่
ต่อสู้เขามีหลักฐาน ศาลเหมือนกันทั่วโลก คือ ตัดสินจากเอกสาร
ว่า คุณมีสิทธุก่อนใครว่าอย่างไร แผนที่ทำกันไว้อย่างไร เขาไม่
สนใจว่าโบราณสถานจะหันมาทางประเทศไทย ทางขึ้นอยู่ใน
เมืองไทย หนังสือเคยพิมพ์เอาไว้ว่าเมืองไทยเป็นเจ้าของ กรณีเรา
เสียเขาพระวิหารทำให้รัฐบาลเห็นความสำคัญของการจัดเก็บ
เอกสารมากขึ้น เลยได้ทุนมาให้คนไปเรียนวิธีจัดเก็บเอกสารถึง
3 ทุน ทุนงานอีกหลายทุน แต่คนไปเรียนเท่านั้นยังไม่พอ อยู่ที่
ว่าเรียนแล้วได้กลับมาทำหรือไม่?

ช่วงแรกที่เข้าไปทำคงเจอปัญหาเยอะมาก

เยอะค่ะ บัญหาคือ หน่วยงานต่างๆ เขาไม่เก็บเอกสาร แต่
เราไม่คิดว่าเป็นปัญหา เป็นเพียงความยากที่จะทำให้เขาต้องมา
จัดเก็บ มาทำอย่างไรที่เราต้องการ ดิฉันนึกขอบคุณอาจารย์ ศักดิ์ฤทธิ์
ปราโมช และอาจารย์เกษม ศิริสัมพันธ์เสมอ ท่านทั้งสองเห็น
คุณค่าของงานจัดเก็บเอกสาร ช่วยผลักดันให้เกิดการออก

ระเบียบที่น่ามาสู่ ระเบียบสารบรรณ ที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้ ดิฉันจึง
เข้าวังออกเป็นปี ไปหาไปชี้แจงข้อมูลให้ท่านทราบ

หอจดหมายเหตุมีความหมายที่ต่างจากหอสมุด และ
พิพิธภัณฑ์อย่างไรคะ

คำถามนี้ดี เพราะดิฉันให้คำจำกัดความ 3 หน่วยงานนี้ว่า
เหมือนกันทั้ง 3 หน่วยงาน แต่วัสดุหรือสิ่งที่ปฏิบัติต่างกัน
หอสมุดทำเกี่ยวกับหนังสือ พิพิธภัณฑ์ทำเกี่ยวกับสิ่งของ
หอจดหมายเหตุทำเกี่ยวกับเอกสาร เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในหอ
สมุดคือบรรณารักษ์ ก็ไม่ใช่นักเขียน แต่จะทำอย่างไรให้หนังสือ
ที่เขาเขียนมาแล้ว คนใช้ประโยชน์ได้สะดวกที่สุด ภัณฑารักษ์ก็
เหมือนกัน ไม่ใช่คนทำศิลปวัตถุ แต่ภัณฑารักษ์มีหน้าที่ที่ว่า
จะเอาศิลปวัตถุที่คนเขาทำไว้แล้วมาเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์ ให้คนมา
ใช้ประโยชน์จากศิลปวัตถุนั้นให้มากที่สุด ใช้ประโยชน์ในการดู
เพื่อสันนิษฐานการใช้ประโยชน์ในการศึกษา ศิลปวัตถุในคลังอีก
ร้อยเท่าของที่จัดแสดงก็ต้องใช้เป็นประโยชน์ให้หมด
นักจดหมายเหตุก็เช่นเดียวกัน คุณไม่ใช่คนผลิตเอกสาร ในการ
ปฏิบัติงานจะมีเอกสารขึ้นมา นั่นก็คือจดหมายเหตุ นักจดหมายเหตุ
คือ คนที่รวบรวมเอกสารเหล่านั้นเอาไว้ แล้วจะทำอย่างไรให้คน
มาใช้ประโยชน์จากเอกสารเหล่านั้นได้เต็มที่ องค์ประกอบในการ
ปฏิบัติงานก็ไม่แตกต่างกัน คือ จะต้อง มี Catalogue หรือ
สมุดบัญชีแสดงรายการ หนังสือ เอกสาร ศิลปวัตถุ เหมือนกัน
หมด ในแง่การอนุรักษ์ซ่อมแซม หนังสือเก่า เอกสาร ศิลปวัตถุ
ต้องคอยดูแล ซ่อมแซม และนำมาจัดแสดงให้คนรับรู้เหมือนกันหมด
ความแตกต่างอยู่ตรงที่ว่า หนังสือสามารถเข้าไปจับต้องเลือกได้เอง
ศิลปวัตถุเข้าไปยืนดูเอาได้เองแต่เอกสารนี้การใช้ต้องผ่านเจ้าหน้าที่
เพราะต้นฉบับเอกสารในโลกนี้จะมีเพียงอย่างละ 1 ชุดเท่านั้น
ศิลปวัตถุก็มีเพียง 1 ชุด แต่หนังสือไม่ได้มีชุดเดียว มีหลายชุด
เพราะฉะนั้นคนจึงเข้าถึงหนังสือได้ แต่ศิลปวัตถุและเอกสารมี
ความเป็นหนึ่ง คือ มีต้นฉบับขึ้นเดียว ดังนั้น การจัดเก็บจึงเป็น

“ต้นฉบับเอกสารในโลกนี้จะมีเพียงอย่างละ 1 ชุดเท่านั้น....

ดังนั้น การจัดเก็บจึงเป็นเรื่องสำคัญ ห้องจัดเก็บเอกสาร
ในหอจดหมายเหตุ จึงลงทุนมากมาย ทำของพวกนี้เป็นเรื่องที่แพงมาก
ที่ผ่านมามันยังไม่เห็นความสำคัญ เรื่องงบประมาณจึงยาก”

เรื่องสำคัญ ห้องจัดเก็บเอกสารในหอจดหมายเหตุ จึงลงทุนมากมาย
ทำของพวกนี้เป็นเรื่องที่แพงมาก ที่ผ่านมามันยังไม่เห็นความสำคัญ
เรื่องงบประมาณจึงยาก

แต่...จะต้องย้ำว่า งานจดหมายเหตุกับงานหอสมุดไม่ใช่
เรื่องเดียวกัน งานอาจจะคล้ายกัน แต่การปฏิบัติจะไม่เหมือนกันเลย
คนละแบบ ถ้าเอาวิธีการของบรรณารักษ์ไปจับงานจดหมายเหตุ
ก็จะผิดพลาดไป ความแตกต่างเขาจะเขียนไว้ในตำราชัดเจนมากกว่า
วิธีการของจดหมายเหตุเป็นแบบนี้ วิธีการของบรรณารักษ์เป็นแบบนี้
ส่วนมากยังเป็นที่ยังเข้าใจกันว่าจดหมายเหตุคืองานห้องสมุด ไม่ใช่
นะคะ มีประเทศไทยเท่านั้นที่เอางานจดหมายเหตุมารวมกับงาน
ห้องสมุด ทุกประเทศที่ดิฉันเคยไปเห็นมา ไม่มีประเทศไหนที่
หอจดหมายเหตุอยู่ร่วมกับหอสมุดเลย

ใช้หลักการในการจัดเก็บเอกสารอย่างไรบ้างคะ

ต้องไปเรียนค่ะ แล้วต้องทำตามตำรา ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดมาก
โดยทั่วไปแล้วจะเป็นการจัดกลุ่มเอกสาร จัดตามการบริหารงาน
ของหน่วยงานนั้น ถ้าหน่วยงานมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของ
องค์กรก็ต้องตามไปดู ดิฉันเพิ่งจัดเอกสารส่วนบุคคลของอาจารย์
ชาญวิทย์เสร็จ ต่อไปถ้าได้เอกสารของคุณหญิงนงเยาว์มา อาจจะ
ไม่เหมือนอาจารย์ชาญวิทย์ เพราะคุณหญิงนงเยาว์อาจจะมีโครง
งานที่แตกต่างออกไป มีวิธีการทำงานที่แตกต่าง หัวข้อจะไม่
เหมือนกันเลย ในตำราจะเขียนไว้ชัดเจนว่าการวางรูปแบบ
โครงสร้างของเอกสารที่เราจะจัดล่วงหน้าเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้เลย
จะต้องเริ่มต้นที่เอกสาร

นี่เป็นเรื่องที่ยากที่สุดของการทำงานจดหมายเหตุหรือเปล่า

ใช่ค่ะ ยาก เช่น เมื่อเห็นเอกสารของอาจารย์ชาญวิทย์จะนั่ง
หมดแรง เพราะมันมาก แล้วก็สับสนปนเปไปหมด แต่พอเริ่ม
นั่งอ่านก็จะรู้เริ่มแบ่งกลุ่มได้เพราะฉะนั้นถ้าไม่ได้เรียนมาจะมีปัญหา
ต้องเรียน แล้วก็ก็ต้องทำด้วยนะคะ เอาตำรามาเป็นตัวเดิน แล้วก็

พัฒนางานของเราให้สอดคล้องกับตำรา แต่ก็ต้องวางอยู่บน
ข้อเท็จจริงของเอกสารที่ได้รับมาด้วยถ้าเราไม่ยึดตามตำราเป็นหลัก
เราก็จะไปไม่ได้ไกล ต่อไปก็จะละดูของตัวเองล้ม

หอจดหมายเหตุมีกี่ประเภทคะ

มีทั้งของทางราชการและภาคธุรกิจค่ะ หอจดหมายเหตุแห่ง
ชาติจะเก็บเอกสารในระดับชาติ หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยไหนก็เก็บของมหาวิทยาลัยนั้น หอจดหมายเหตุ
โรงพยาบาลเก็บเอกสารของโรงพยาบาล เก็บทะเบียนผู้ป่วย
และอื่น ๆ

เอกสารที่มีมากแต่ยังไม่มียุทธศาสตร์เอง เช่น เอกสาร
ของกระทรวงต่างประเทศ ในประเทศอื่น ๆ เช่น ฝรั่งเศส รัสเซีย
ให้ความสำคัญกับจุดนี้มาก เอกสารความสัมพันธ์ไทย - รัสเซีย
อยู่ในหอจดหมายเหตุกระทรวงต่างประเทศแทบทั้งนั้น
แบงก์ชาติก็มีหอจดหมายเหตุเป็นหอจดหมายเหตุประเภทแบงก์

ในส่วนบริษัทก็ต้องมีหอจดหมายเหตุของเขา ดิฉันมีเพื่อนที่
ทำงานอยู่หอจดหมายเหตุของบริษัททำรถไฟคสวาเกิน
หอจดหมายเหตุสายการบินมาเลเซีย แต่บริษัทในเมืองไทย
ไม่ค่อยให้ความสำคัญ ทั่ว ๆ ที่มีความสำคัญมากทีเดียว

จดหมายเหตุแต่ละประเภทยังมีความละเอียดแตกต่างกัน
ซึ่งทำให้อายุของการเปิดเอกสารไม่เท่ากันด้วย เอกสารกระทรวง
กลาโหม เอกสารกระทรวงต่างประเทศ ยังมีที่เป็นความลับ ซึ่ง
ต้องการคนกระทรวงนั้น ๆ มาช่วยอ่านเอกสาร ช่วยวิเคราะห์
เอกสารบางชิ้น ต้องห้าหกลบปีจึงจะเปิดได้ ต้องระมัดระวังกันมาก
เอกสารของโรงพยาบาลก็เหมือนกัน เรื่องคนเป็นโรคภัยไข้เจ็บ
เป็นสิทธิส่วนบุคคล การเปิดเผยต้องระมัดระวัง แต่เอกสารของ
กระทรวงศึกษา ที่เป็นเรื่องการศึกษาธรรมดา ๆ สัก 3 ปีก็เปิดได้แล้ว

ประเทศไทยมีหอจดหมายเหตุมากที่สุด ที่เขาให้ความสำคัญ
มากที่สุด

ทุกประเทศ ต้นแบบคืออังกฤษกับฝรั่งเศสค่ะ มี หอจดหมายเหตุเยอะ แต่ก่อน อยู่ในตึกเก่าๆ เดียวนี้สร้างกัน ใหม่สวยๆ อเมริกาก็สร้างใหม่และพัฒนาจนถึงขั้นที่ว่า พอเข้ามา รับตำแหน่งประธานาธิบดีบับ จะตั้งคณะทำงานขึ้นมากลุ่มหนึ่ง ทำหน้าที่เก็บรวบรวมเอกสารของประธานาธิบดี พอหมดวาระ ออกจากตำแหน่งก็จะตั้งมูลนิธิขึ้นมาเลย เพื่อสร้างตึกทำ "หอสมุดประธานาธิบดี" (Presidential Library) ซึ่งอยู่ในความ ดูแลของหอจดหมายเหตุ เก็บเอกสาร ข่าวของเครื่องใช้ทั้งหมด ในช่วงที่เป็นประธานาธิบดีไว้ ตอนที่แจ๊คเกอลีน เคนเนดีตาย มี ข่าวว่าเธอรบู่ไว้ในพินัยกรรมเลยว่า ข่าวของส่วนตัวและเอกสาร บางชิ้นของเธอไม่ให้เข้าหอจดหมายเหตุประธานาธิบดีเคนเนดี เพราะไม่เช่นนั้นจะต้องเข้า เพราะเธอเป็นสุภาพสตรีหมายเลขหนึ่งของประธานาธิบดีเคนเนดี เมื่อประธานาธิบดีนิกสันตาย เขาไป ประกอบพิธีไว้้อาลัยที่หอประธานาธิบดีนิกสัน ยิ่งเป็น ประธานาธิบดีรุ่นใหม่ๆ เอกสารก็จะยิ่งเยอะมากขึ้น และทันสมัย ขึ้นด้วย เช่น เป็นแผ่นดิสก์

ถ้าพูดถึงใกล้ๆ บ้านเรา อินโดนีเซีย ตึกหอจดหมายเหตุเขา สวยมากทีเดียว เขาให้ความสนใจมาก ในสวีเดนหอจดหมายเหตุ ขุดลงไปใ้ในภูเขาเลยทีเดียว เขาเกรงว่าช่วงสงครามจะไม่ ปลอดภัยถ้าอยู่บนพื้นดิน เขาขุดลงไปใ้ในภูเขาทำเป็นรูปดาว นำ ประทับใจจริง ๆ ถ้าเกิดปัญหาเอกสารที่อยู่ข้างล่างจะไม่เป็นอันตราย ส่วนในอเมริกา ก็ โห-เทค มากๆ พอเกิดอะไรขึ้น ที่เป็นเอกสาร สำคัญของเขาจะเลื่อนลงไปอยู่ใต้ดินแล้วก็จะกันตัวเองเอาไว้ให้อีก 10 ซาติมาขุดหาให้เจอ (หัวเราะ) เป็นประเทศที่ดูแลรักษา เอกสารอย่างดี ...หอจดหมายเหตุมีเนื้อที่มาก ตึกที่มีอยู่ทุกวันนี้ ยิ่งเก็บเอกสารได้เป็นสิบปี แต่เขาสรางแห่งใหม่เสร็จแล้ว

มาร่วมงานกับหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ตั้งแต่เมื่อไรละ

มาตั้งแต่ต้นค่ะ มาเป็นกรรมการ มาช่วยจัดเอกสาร ไม่ใช่ เพราะอะไร เพราะอยากให้ธรรมศาสตร์ตั้งให้ได้ อยากให้ทุก หน่วยงานโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยมีหอจดหมายเหตุของตัวเองให้ได้ บางครั้งเมื่อจัดเอกสารให้แล้วจะรับไปเก็บไว้ที่หอจดหมายเหตุ แห่งชาติที่ดิฉันทำงานอยู่ ก็มีข้อผูกพันกันว่า จะเก็บให้ คุณพร้อมเมื่อไรเอาคืนไป ถ้าเห็นว่าเอกสารตรงไหนดี ก็ขอถ่าย ไม่ใครฟิล์ม เก็บไว้ที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติด้วย หอจดหมายเหตุ แห่งชาติต้องเป็นที่เลี้ยงให้หอจดหมายเหตุอื่น ๆ

ที่มหาวิทยาลัยอื่น มีหอจดหมายเหตุที่ไหนบ้างละ

เท่าที่ทราบตอนนี้มีหลายแห่งนะค่ะ ที่มหาวิทยาลัยพายัพก็มี ตึกมากทีเดียวเลยละ เนื้อหาเป็นไปในทางคริสตจักร เจ้าหน้าที่ผู้ จัดทำของเขาไปเรียนที่อินเดียมา โรงเรียนที่สอนเรื่อง จดหมายเหตุในประเทศอินเดียเป็นโรงเรียนที่ดี ยูเนสโกช่วย สนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนนี้ หลักสูตรน่าจะเทียบเท่าปริญญาโท ผู้อำนวยการของหอจดหมายเหตุในเอเชียอาคเนย์หลายคนจบมา จากที่นี่

ที่มหิดลมีนักหอจดหมายเหตุที่ย้ายจากหอจดหมายเหตุไปทำ ที่มส.มีหอจดหมายเหตุสุโขทัย ที่จุฬามีหอประวัติ ซึ่งแสดง เอกสารและสิ่งของเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจ อาจจะมีส่วนที่ เขาเก็บเอกสารกิจกรรมของมหาวิทยาลัย เรื่องราวเกี่ยวกับนัก ศึกษาและคณาจารย์ แต่ดิฉันยังไม่มีโอกาสเห็น ศิลปากรยังอยู่ใน ระหว่างพยายามตั้ง หัง ๆ ที่นักจดหมายเหตุเกือบทั้งหมดที่มีอยู่ ในประเทศไทยขณะนี้เป็นศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยศิลปากรทั้งนั้น ธรรมศาสตร์ตั้งได้เป็นที่น่ายินดีมากเลยนะค่ะ แม้จะยังล้มลุก คลุกคลานอยู่บ้าง แต่หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยได้ขนาดนี้ก็น่า ดีใจมากแล้ว

เอกสารที่จัดให้ธรรมศาสตร์มีชุดไหนบ้างละ

จัดของกองกลาง เอกสารส่วนบุคคลก็จัดของอาจารย์ชาญวิทย์ ค่ะ ส่วนไหนส่งมาก่อนก็จัดก่อน ตามหลักการจัดเอกสารไม่มีการ รอดตามลำดับก่อนหลังค่ะ ชุดไหนที่พร้อมก็เริ่มจากชุดนั้น ตอน จัดของอาจารย์ชาญวิทย์ก็สนุกดี เอกสารแสดงว่าอาจารย์เป็นคน ไม่อยู่นิ่ง พวกเบ็ดเตล็ดมากเหลือเกิน สนใจไปทั่ว ตัดนู่นตัดนี่ เก็บเยอะแยะไปหมด เราก็ไม่กล้าหึง เอกสารแต่ละชุดสะท้อนให้ เราเห็นตัวบุคคล ดิฉันน่าจะรักจอมพล ป. มากขึ้นทีเดียวจากเอกสาร เขาเป็นคนที่สั่งงานชัดเจน เขียนสั่งเลยนะ เห็นเลยว่าเป็นคน ชัดเจนมาก แล้วก็เป็นคนที่เขาใจใส่ทุกอย่าง อย่างเรื่องที่จอมพลป. ท่านดำริย้ายเมืองหลวงไปอยู่ที่เพชรบูรณ์ อาจารย์ประเวศ ลิ้มประรังษี เล่าให้ดิฉันฟังว่า จอมพล ป. เห็นว่าพื้นดินบริเวณนี้ (หมายถึงกรุงเทพฯ) เป็นพื้นดินที่อุดมสมบูรณ์ พื้นดินนี้เหมาะ

“ดิฉันเป็นคนไม่หวังของนะคะ
ชอบให้มีคนมาใช้เยอะ ๆ ถึงมัน
จะชำรุดด้วยคนใช้ แต่คนก็ยังได้
ใช้จริงไหม ก็ยังเกิดประโยชน์
บ้าง แต่ถ้าไม่บริการเอกสารก็
ชำรุดเหมือนกัน”

แก่การเพาะปลูกเป็นแหล่งเลี้ยงประชากรของชาติ ถ้าเกิดเราเอา
ตรงนี้มาเป็นเมืองแล้วต่อไปจะเอาตรงไหนมาปลูกข้าวให้คนไทย
แล้วการก่อสร้างบนดินนี่ม ๆ นี้ใช้เงินแพง ถ้าเราไปก่อสร้างที่
แข็ง ๆ อย่างเพชรบูรณ์ ซึ่งปลูกข้าวก็ยาก แล้วค่าก่อสร้างจะลดลง
ตอนนี้เราเอาที่ดี ๆ มาปลูกคอนกรีต มาสร้างโรงงาน น่าเสียดาย
นะคะ นี่แหละคะประโยชน์ของการอ่านเอกสาร มันเห็นไปหมด
รัฐบาลเราเป็นอย่างไร ผู้บริหารเราเป็นอย่างไร ถ้าคนชอบอ่าน
จริงๆ แล้วจะชอบอ่านเอกสาร

**ระบบการจัดเก็บเอกสารของหอจดหมายเหตุแห่งชาติเป็น
อย่างไรบ้าง เจอปัญหาความชื้น เอกสารเสียหายบ้างหรือไม่**

ติกหอจดหมายเหตุค่อนข้างจะดีมากค่ะ ผนังหนา ระหว่าง
ผนังใส่ตัวกันความชื้น มีเครื่องปรับอากาศ เครื่องฟอกอากาศ
ควบคุมอุณหภูมิได้ดี เอกสารชำรุดมีค่ะ เพราะฉะนั้นระบบซ่อม
ระบบป้องกันต้องเร็ว การอนุรักษ์สำคัญมาก ถ้าอ่านรายงาน
ของฝรั่งแล้วจะตกใจ ปีนี้ชำรุด 10 แผ่น ปีหน้าจะเป็น 30 แผ่น
ปีต่อไปจะเป็น 100 แผ่น มันจะขึ้นเร็วมากเลย ระบบที่จะช่วย
มากอีกก็คือ ระบบวัสดุย่อยสลาย ต้องทำให้เร็วทันการด้วย

ส่วนเรื่องเอกสารหาย เราทำงานกับของเหล่านี้เราจะต้อง
เตรียมตัว ผู้บริหารจะต้องรู้ว่าของเรามีอะไร ต้องเข้มงวดอย่างไร
แต่ดิฉันเป็นคนไม่หวังของนะคะ ชอบให้มีคนมาใช้เยอะ ๆ ถึงมัน
จะชำรุดด้วยคนใช้ แต่คนก็ยังได้ใช้จริงไหม ก็ยังเกิดประโยชน์บ้าง
แต่ถ้าไม่บริการเอกสารก็ชำรุดเหมือนกัน แล้วเราก็ไม่รู้ชำรุดแล้ว
คนไม่ยืมคุณก็ไม่รู้ เอกสารมันมากมาย เกินกว่าคุณจะสำรวจ
เป็นรายชิ้นได้ ผู้มาใช้บริการระดับนี้เขาไม่ใช่เด็ก ๆ เขาก็รัก
เอกสารเท่าที่เรารัก ที่เอกสารชำรุดสาเหตุก็เพราะแมลงกินมากกว่า
เราเขียนปิดไว้เลยนะคะว่า ถ้าเจอเอกสารชำรุดให้บอกด้วย
ดิฉันชอบให้มีคนมาใช้ ในห้องบริการเอกสารต้องเงียบ เพราะการ

อ่านเอกสารต้องมีสมาธิ ไม่งั้นจะเบื่อ กว่าจะได้ที่ที่ต้องการ
ตรงวัตถุประสงค์มันนานมาก

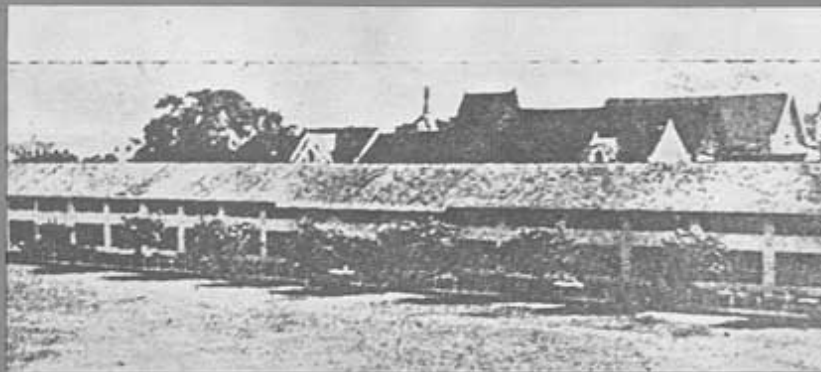
สำหรับผู้ใช้บริการ เจ้าหน้าที่ที่ตรวจคนเข้าออก จะตรวจ
ค้นกระเป๋าเลยตลอด ถ้ามีใครหยิบไป ผู้ที่เสียผลประโยชน์คือ
ลูกหลานของเราเอง แต่เชื่อไหมคะว่า เอกสารของหอจดหมายเหตุ
แห่งชาติโดยสถิติแล้ว เกือบจะไม่หายเลย ทุกเดือนธันวาคม จะ
ปิดบริการและทำการสำรวจ พบว่ามีเก็บผิดที่บ้าง ก็นำกลับเข้าที่
เดิม เกือบจะไม่มีอะไรหาย

ถึงบรรทัดนี้แล้ว คุณคงพอได้สัมผัสกับเศษเสี้ยวชีวิตของนัก
จดหมายเหตุอาชีพผู้หนึ่ง ซึ่งทำงานของเธอด้วยความรักมาตลอด
ระยะเวลาอันยาวนาน หากคุณอยากจะรู้จักเธอมากกว่านี้ เพียง
แค่เดินไปที่หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ติกสำนักหอสมุดเดิม
ชั้น 2 แล้วยืมเอกสารกล่องใดกล่องหนึ่งมาอ่าน คุณก็จะได้รู้จัก
เธอลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพราะไม่ว่าคุณจะพลิกอ่านเอกสารแผ่นใดกี่ล้าน
แล้วแต่เคยผ่านมือคุณขนิษฐามาก่อนแล้วทั้งสิ้น ☺

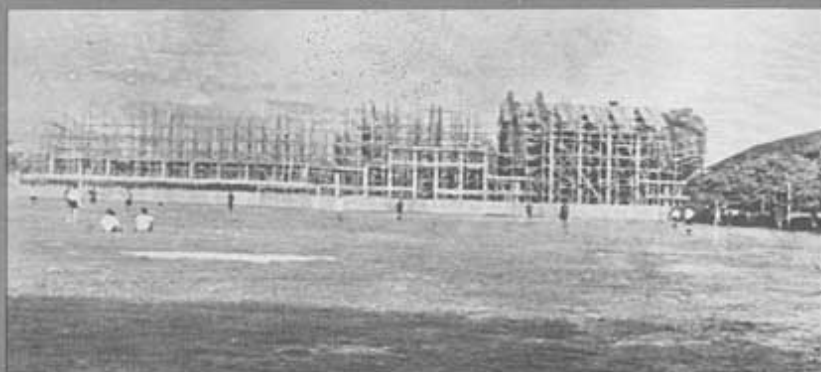
ดูรูป - ทายเรื่อง

1. ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ตึกบัญชาถูกใช้เป็นสถานที่ทำอะไร ?

2. หอประชุมใหญ่วางศิลาฤกษ์ก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. อะไร ?

ส่งคำตอบของท่านมายัง “หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์” ตามที่อยู่ด้านหลัง
ผู้โชคดี 5 ท่านจะได้รับรางวัลพิเศษจาก “ตลาดความรู้”

ตลาดนัดความรู้

ซีดี-รอม "ยูงทองน้อยใจักดิ์"

เก็บรวบรวมภาพประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ภาพและภาพยนตร์เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย ซึ่งหาชมได้ยาก รวบรวมรายชื่อนักศึกษาเก่าธรรมศาสตร์ นับแต่ปีพ.ศ. 2477 - 2540 จำนวนกว่า 170,000 ราย ผลิตเพียง 2,000 แผ่น จำหน่ายในราคาแผ่นละ 500 บาท สนใจติดต่อ สำนักทะเบียนฯ ชั้น 2 ตึกเอนกประสงค์ โทร.221-6171-80 ต่อ 3708

วีดิโอประวัติศาสตร์ 14 ตุลา

แก้ไขปรับปรุงใหม่จากฉบับ 20 ปี 14 ตุลา (2536) เพื่อเผยแพร่เนื่องในโอกาส 25 ปี 14 ตุลา (2541) ความยาว 55 นาที รายได้สมทบโครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ บทและข้อมูลประวัติศาสตร์ วีระ สมบูรณ์ จัดทำ กฤษฏารัตน์ วัฒนสุวรรณ อำนวยการติดต่อล้างซื้อได้ที่ โครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ตึกสำนักหอสมุด (เดิม) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200 โทร/โทรสาร : (02) 222-0149

จาก 14 ถึง 6 ตุลา : หนังสือเนื่องในโอกาส 25 ปี 14 ตุลา (2541)

รวบรวมบทความและบทวิเคราะห์เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สำคัญของชาติไทย โดย ปิยะ อึ้งภากรณ์, เสน่ห์ จามริก, เบเนดิก แอนเดอร์สัน พร้อมลำดับเหตุการณ์ละเอียดยิบระหว่างปีแห่งความหวัง วิกฤตและโคกนาฏกรรม 2516-2519 โดย เกรียงศักดิ์ เขษรพัฒน์วิช บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ อ่างศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ จัดพิมพ์โดยมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษย์ศาสตร์ ร่วมฉลอง 25 ปี 14 ตุลา (2541)

จาก
14 ตุลา 16
ถึง
6 ตุลา 19

ญี่ปุ่น-ไทย-อุษาคเนย์ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ชายะโอะ ฟูกุย บรรณาธิการ ผลงานคุณภาพของ มูลนิธิโครงการตำราฯ วางแผงแล้ว วันนี้ รวบรวมบทความว่าด้วย เสียน สุโขทัยหรืออยุธยา/กฎหมายโบราณลาว-อีสาน/แหล่งกำเนิดชาวเอเชีย/ไทย-ญี่ปุ่นกับชาวจีนสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง

โครงการหนังสือชุด 20 เล่ม : "ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้"

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและมูลนิธิโครงการตำราฯ ภูมิใจเสนอผลงานวิชาการเพื่อความเข้าใจในประเทศเพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียง 2 เล่ม ล่าสุด "ข้อพิพาทเขตแดนไทย-ลาว" โดยทวีเกียรติ

เจนประจักษ์ และ "ขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนาม" โดย เชิดเกียรติ อัดดากร พลาดไม่ได้ และคอยพบกับ "ศรีธนญชัย ในอุษาคเนย์" โดย กัญญรัตน์ เวชศาสตร์ และ "มอญ ในเมืองไทย" โดยสุภรณ์ โอเจริญ iew ๆ นี้

โครงการหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยินดีรับมอบเอกสาร สิ่งพิมพ์ วัสดุสิ่งของ ข้อมูลที่มีค่าทางประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จากทุกท่าน รวมทั้งให้บริการสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยในอดีต

คณะกรรมการดำเนินงานหอจดหมายเหตุ

สมชัย	ศรีสุทธิยากร	ที่ปรึกษา
ชิน	คล้ายปาน	ที่ปรึกษา
ชาญวิทย์	เกษตรศิริ	ประธานกรรมการ
นวลฉวี	สุธรรมวงศ์	รองประธานกรรมการ
กาญจณี	ละอองศรี	รองประธานกรรมการ
สมคิด	เลิศไพฑูรย์	กรรมการ
สมเกียรติ	วรมัญญานันต์	กรรมการ
วารุณี	โอสถารมย์	กรรมการ
ขนิษฐา	วงษ์พานิช	กรรมการ
ชูศรี	มณีพฤษ์	กรรมการ
วรรณิ	สำราญเวทย์	กรรมการ
อัจฉรา	จินดารัตน์	กรรมการ
สินิทธิ์	สิทธิรักษ์	กรรมการ
วนิดา	จันทนัทย์	กรรมการและเลขาธิการ
ดาวเรือง	แนวทอง	กรรมการและผู้ช่วยเลขาธิการ

กองบรรณาธิการ

สินิทธิ์	สิทธิรักษ์
นุชจรี	ใจเก่ง
รุ่งรวี	เฉลิมศรีกัญญา
จากรุณี	ธรรมยุ
สมิทธิ	ชนานิธิโชติ
ชัยวัฒน์	ไชยจากรุณี
วิมลรัตน์	ศิริสัจยะวงศ์
นงนุช	หอมประสิทธิ์
ตนิย	อัมพรตนิย

สำนักงาน

ตึกสำนักหอสมุดเดิม ชั้น 2 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200 หมายเลขโทรศัพท์และโทรสาร 222-0149 email : archive @ alpha .tu.ac.th
ถ้าท่านต้องการได้รับข่าวสารความเคลื่อนไหวจากทางหอจดหมายเหตุ กรุณาแจ้งความจำนงไปตามที่อยู่ข้างต้น